

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Strategie výběru životního partnera u žen s hraniční
poruchou osobnosti**

Bc. Jiří Brouček

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Praha, 2019

Prague College of Psychosocial Studies

**Mate selection strategies of women with borderline
personality disorder**

Bc. Jiří Brouček

The Diploma Thesis Work Supervisor: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Prague, 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou/diplomovou práci vypracoval/a samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Praha, dne

Podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí mé diplomové práce MUDr. Olze Dostálové, CSc., za podporu a za čas, který mi věnovala. Rovněž bych chtěl poděkovat respondentům za ochotu a otevřenost, kterou mi projevili během rozhovorů.

Anotace

Tématem této diplomové práce jsou strategie výběru životního partnera u žen s hraniční poruchou osobnosti. Teoretická část se zaměřuje na výzkumné pozadí základních principů atraktivity, lásky a strategií při výběru partnera. Dále charakterizuje hraniční poruchu osobnosti, věnuje se její problematice v rámci výběru partnera a uvádí dosavadní poznatky v této oblasti. Praktická část se zabývá vlastním výzkumem s cílem zjistit specifické strategie výběru životního partnera u žen s hraniční poruchou osobnosti.

Klíčová slova: Výběr partnera, hraniční porucha osobnosti, atraktivita, attachment, láska

Abstract

The topic of this diploma's thesis are mate selection strategies of women with borderline personality disorder. The theoretical part focuses on the research background of basic principles of attraction, love and mate selection strategies. It further characterizes the borderline personality disorder, deals with its issues within the scope of mate selection and introduces existing knowledge in this field. The practical part deals with diploma's own research with the goal of finding specific strategies of mate selection of women with borderline personality disorder.

Key words: Mate selection, borderline personality disorder, attraction, attachment, love

Obsah

Úvod.....	7
1 Pojetí osobní přitažlivosti a její vnímání pro vznik partnerského vztahu	9
1.1 Podobnost	11
1.2 Blížkost	12
1.4 Fyzická atraktivita.....	15
2 Teorie lásky	19
2.1 Neurozobrazovací techniky lásky.....	21
2.2 Attachment a láska	22
2.3 Trojúhelníková teorie lásky	24
3 Strategie výběru partnera	26
4 Charakteristické rysy hraniční poruchy osobnosti	31
4.1 Porucha osobnosti.....	32
4.2 Hraniční porucha osobnosti podle MKN-10 a DSM-5	33
5 Přístup hraniční osobnosti k výběru životního partnera.....	38
5.1 Attachment a hraniční porucha osobnosti	38
5.2 Problémová oblast intimity	40
5.3 Specifické strategie výběru partnera u osob s hraniční poruchou osobnosti.....	42
6 Vlastní výzkumné šetření.....	45
6.1 Cíle	45
6.2 Zkoumaný soubor.....	45
6.3 Metodika.....	46
6.4 Výsledky	47
7 Diskuse.....	56
Souhrn	59
Citované zdroje.....	60
Bibliografické údaje	73

Úvod

Vztahy jsou základním prvkem života každého člověka. Setkáváme se s nimi denně, ať už jdeme nakupovat do obchodu, stojíme ve frontě na občerstvení nebo cestujeme do školy či práce. Všude, kde se nachází člověk, lze nalézt tu či onu formu vztahu. Dokonce, i když je člověk sám, má nějaký vztah sám k sobě. Není tedy žádným překvapením, že vztahy fascinují lidstvo již velice dlouho. Zabývají se jimi rozličná odvětví, jako jsou filosofie, psychologie, sociologie nebo i antropologie. Každá z nich má svůj specifický způsob, jak ke vztahům přistupovat. Jak je však možné, že stále vznikají nové a nové teorie a provádějí se další a další výzkumy? Čím to je, že takový fenomén jako jsou vztahy, jsme zatím nedokázali jednoznačně a úspěšně rozluštit? Věnujeme jim pozornost přece již velmi dlouhou dobu. Odpovědi může být skutečnost, že vztahy jsou natolik komplikovanou a dynamickou, neustále se vyvíjející problematikou, že je není možné definitivně rozšířovat. Přesto je zapotřebí se o to neustále pokoušet - právě proto, že se jedná o tak významnou, inherentní součást života každého z nás.

Kdyby se jednalo pouze o vztahy v obecné rovině, byla by celá situace podstatně jednodušší. Avšak jednou z významných složek vztahů je právě vztah s partnerem. Než ovšem takový vztah nastane a začne přinášet různorodá potěšení i útrapy, musí nejprve dojít k samotnému výběru partnera. Teorií, výzkumů, názorů i různorodých domněnek bylo v průběhu historie v tomto ohledu představeno mnoho. O některých z nich pojednává teoretická část této práce a snaží se tak poskytnout této problematice určité teoretické zázemí. Jelikož tato práce přímo navazuje na mou bakalářskou práci *Teorie o výběru partnera – srovnávací studie*, přejímám z ní v této práci první dvě kapitoly o přitažlivosti a teoriích lásky a určitou část další kapitoly o strategiích výběru partnera.

Jak je uvedeno výše, vztahy jsou komplikovanou záležitostí a výběr partnera celou situaci nijak nezjednodušuje, ba naopak. Pokud k této - již ve svém základu

komplikované -problematice ještě přidáme poruchu, která zásadně postihuje právě oblast vztahů, jak bude celá situace vypadat? Touto otázkou započalo mé bádání, které popisuji v této práci. Za tímto účelem jsem si ke zkoumání zvolil hraniční poruchu osobnosti. Za účelem zúžení této problematiky jsem zvolil pouze ženy se zmíněnou poruchou a položil jsem si otázku, jak vlastně vybírají své potenciální partnery? Jak se ukáže dále v teoretické části, odborné pojetí této problematiky je složitější, než se na první pohled může zdát. A to i díky tomu, že toto specifické propojení zvolených problematik je do značné míry poměrně neprozkoumanou oblastí, která by si zajisté v budoucnu zasloužila větší pozornost.

1 Pojetí osobní přitažlivosti a její vnímání pro vznik partnerského vztahu

Hraniční porucha osobnosti (dále jen HPO) zasahuje ve značné míře především oblast vztahů, proto je vhodné zde nastínit problematiku přitažlivosti a strategií volby životního partnera u běžné populace. Je tím poskytnuto teoretické zázemí a důležitá vědecká minulost problematiky pojetí vztahů, jejich výzkumů a zároveň je tak připravena půda pro později zmíněné výzkumy týkající se HPO.

Pojetí partnerského vztahu, strategie výběru partnera i samotný přístup ke vztahům se v průběhu historie značně proměňoval. Obzvláště během uplynulých desetiletí se vyskytla řada kulturních změn, které v západní kultuře mimo jiné přispěly i ke změnám v sociálních institucích, a to včetně rodiny a manželství. Například širší použití antikoncepčních prostředků podpořilo myšlenku bezpečného sexu bez strachu z otěhotnění, což v této oblasti umožnilo větší otevřenost a svobodu. Sexuální revoluce pak sama o sobě umožnila mnohem hlubší proniknutí do oblasti sexuality.

Je nezpochybnitelné, že vztahy v dospělosti zcela zásadně přispívají ke štěstí, zdraví a produktivitě téměř ve všech oblastech lidské aktivity. Lidé, kteří mají zdravé a uspokojivé vztahy, jsou celkově zdravější (Cohen et al., 1998), pokud se u nich objeví nemoc, uzdravují se rychleji (Kiecolt-Glaser et al., 2005) a obvykle se i dožívají vyššího věku (Holt-Lunstad, Smith, & Layton, 2010; House, Landis, & Umberson, 1988; King, & Reis, 2012). Nelze se tedy divit, že existence uspokojivého intimního vztahu se ve vědecké literatuře ukázala být jedním z nejvýraznějších prediktorů štěstí a emocionálního zdraví (Diener, Suh, Lucas, & Smith, 1999), jak dokazují i národní průzkumy (*The Science of Happiness*, 2005).

Na druhé straně nepřítomnost uspokojivého vztahu je jednou z hlavních příčin patologické osamělosti (Cacioppo, & Patrick, 2009) a deprese (Beach, Sandeen, OLeary, & Barlow, 1990), která bývá vůbec nejuváděnějším důvodem toho, proč lidé vyhledávají poradenskou či psychologickou pomoc (Veroff, Kulka, & Douvan,

1982). Velký vliv má prožívání takové osamělosti na ostatní stránky lidského života: například ekonomické analýzy ukázaly, že takové strádání vytváří velké finanční a kapitálové ztráty, které poškozují jedince, jejich sociální sítě a jejich okolí (Becker, & Tomes, 1986; Forthofer, Markman, Cox, Stanley, & Kessler, 1996).

Tato tvrzení podporuje i rozsáhlý výzkum provedený Hartupem a Stevensem (1997), kteří došli k závěru, že schopnost úspěšně se umět vztahovat k ostatním je zcela zásadní pro úspěch v podstatě ve všech oblastech lidské aktivity a v každém stádiu lidského života. Je tedy zřejmé, že jakákoliv psychologická věda zabývající se lidským zdravím by neměla opomíjet vztahy.

Většina dobrovolných vztahů začíná atraktivitou. Tomuto tématu se věnuje Berscheidová a Walsterová (později známá spíše jako Hatfieldová), které v roce 1969 poprvé vydaly monografii s názvem *Interpersonal Attraction* (revidovanou potom v roce 1978). V ní autorky identifikovaly čtyři hlavní principy atraktivity, o nichž se zmiňuje dodnes řada publikací. Podle nich nás přitahují lidé, kteří jsou nám podobní, blízcí, chovají k nám sympatie (princip reciprocity) a jsou fyzicky přitažliví. Tyto principy nedávno zaznamenaly obnovenou pozornost spolu s obnoveným zájmem o výzkum atraktivity (Finkel, & Baumeister, 2010) a tento zájem s sebou přinesl některé poznatky, které blíže vymezily tyto základní principy. Pro přehlednost jsou uvedeny v tab. č.1.

Tab. č.1. Základní principy působení atraktivity

Podobnost
Blížkost
Sympatie a reciprocita
Fyzická atraktivita

1.1 Podobnost

Pojem podobnost obsahuje mnoho dimenzí. Asi tou nejpodstatnější pro výběr partnera je podobnost postojová. Jedná se o podobné názory, výchovu, vyznání, přístupy k situacím a problémům v životě apod. Tento efekt bývá taky někdy nazýván lidově „vrána k vráně sedá“. Je logické, že si budou spíše rozumět dva jedinci, kteří mají společné zájmy či názory, neboť rozdílnost v názorech jednak vzbuzuje nelibost, napětí a nespokojenost, jednak vede k hádkám, dále pak k pocitu, že si lidé nerozumějí, nemají spolu nic společného a nemají posléze ani o čem vést rozhovor. A jelikož právě komunikace je zásadní složkou jakéhokoliv vztahu, je nezbytná i určitá podobnost komunikujících, kteří do komunikace vstupují dobrovolně. Tomuto fenoménu se z různých perspektiv věnovalo mnoho výzkumů, například Lykken a Tellegen (1993) tvrdili, že existuje tendence vyhledávat partnery na základě tzv. partnerské hodnoty, která zahrnuje kromě fyzických parametrů hlavně zvyky, vyznání a dosažené vzdělání.

Jiným důležitým faktorem je zjištění, že výběr potencionálního partnera je do značné míry omezen jeho dostupností v našem okolí. I když tedy může mít jedinec svou představu ideálního partnera, jen zřídka kdy bude dlouhé roky čekat až - a zda vůbec - se někdo takový vyskytne v jeho okolí. Člověk bývá nucen si vybírat ze svého okolí z řady důvodů: netrpělivosti, neochoty být delší dobu sám, nízkého sebehodnocení apod. Tento model, který představili Buss a Barnes (1986), se nazývá „**model nedostatku**“ („*poverty model*“). Aby demonstrovali tento efekt, uvádějí příklad, ve kterém muž v baru požádá ženu o tanec, nebo ji pozve na skleničku zkrátka proto, že ona žena se muži líbí a vypadá to, že tam nemá žádného jiného muže jako doprovod. Ona jeho pozvání přijme, protože ji nikdo jiný (alespoň zatím) neoslovil.

Poměrně překvapivým zjištěním je skutečnost, že podobnost se ukázala, navzdory široce rozšířenému dojmu, slabým prediktorem atraktivity a ještě slabším prediktorem spokojenosti a stability ve vztahu (Montoya, Horton, & Kirchner, 2008). **Skutečná podobnost** má tedy mnohem menší vliv při vytváření partnerského vztahu, než se tradičně soudilo, na druhou stranu **vnímaná podobnost**, čili subjektivní percepce toho,

jak je nám druhý podobný, silně predikuje atraktivitu v interakcích „tváří v tvář“ (Tidwell, Eastwick, & Finkel, 2012).

1.2 Blížkost

Možnosti člověka pokusit se navázat partnerský vztah jsou do značné míry podmíněny fyzickou blízkostí. V dnešní době se sice rozmáhá seznamování se „online“, avšak i v takovém případě musí dříve či později dojít k fyzickému kontaktu tváří v tvář. Koneckonců bylo by zcela nepraktické navazovat bližší vztah, popřípadě zakládat rodinu s někým, s kým se vidáme jen na dálku nebo ve virtuálním světě. Známým výzkumem zabývajícím se korelací mezi fyzickou blízkostí a vznikem vztahu je experiment z roku 1950 provedený Festingerem, Backem a Schachterem (1974) který popisují ve své knize *Social pressures in informal groups: a study of human factors in housing*. Na univerzitní koleji zkoumali, zda je blízkost významným činitelem pro vznik přátelských vztahů a zjistili, že v navazování vztahů hrála roli vzdálenost. Tedy čím blíže k sobě se vyskytovali jednotliví obyvatelé pokojů, tím intenzivnější a bližší vztahy se vytvářely. Také se ukázalo, že více frekventované pokoje, tedy například poblíž schodiště apod., představovaly více příležitostí ke kontaktu, což mělo za následek příslušný vzrůst vztahů i popularity.

S fenoménem blízkosti může souviset i známost vyvolaná efektem pouhého vystavení („mere exposure effect“). Zajonc (2001), který tento efekt podrobně popsal v jednom ze svých experimentů, sledoval touhu lidí se napít. Rozdělil probandy na dvě skupiny a každé z obou skupin krátce prezentoval na plátno lidskou tvář popíjející nápoj s jediným rozdílem – a to, že se tváře na plátně lišily v atraktivitě. Výsledek byl takový, že lidé, kterým byla prezentována atraktivní tvář popíjející nápoj, měli větší chuť napít se než druhá skupina, která viděla neutrálně vyhlížející tvář. Různé varianty tohoto efektu se dnes hojně využívají například v televizních či rádiových reklamních spotech (Zajonc, 2001). Příliš časté opakování a vystavování se určité expozici se však může projevit negativně a vést k přesycení. Klasickým příkladem může být opakované

podávání stále stejného jídla. I když se může jednat o zpočátku oblíbené jídlo, tak se po určité době stane nezajímavým a jedinec zatouží po změně.

Blízkost zaznamenala poměrně nedávno obnovu vědecké pozornosti, za což z části vděčí článku poukazujícímu na to, že známost může spíše podkopávat než podporovat atraktivitu (Norton, Frost, & Ariely, 2007). Ve většině studií v tom článku byli účastníci náhodně rozřazeni, a měli za úkol se naučit většímu či menšímu počtu popisů vlastností hypotetického cílového člověka, o kterém neměli žádné jiné informace a kterého nikdy nepotkali. Navzdory literatuře naznačující, že známost podporuje atraktivitu, Norton et al. (2007) zaznamenali, že účastníci byli více přitahováni k jedincům, o kterých věděli spíše méně než více. To vedlo k závěru, že blízkost spíše ubírá na atraktivitě. V přímé reakci na tyto výsledky Reis, Maniaci, Caprariello, Eastwick a Finkel (2011) ukázali, že toto paradigma popisu vlastností a blízkosti neposkytuje přesné zobrazení toho, jak v každodenním životě funguje dynamika atraktivity. Jejich výzkum ukázal, že v interakcích tváří v tvář blízkost skutečně podporuje atraktivitu tak, jak se Berscheidová a Hatfieldová domnívaly. Tedy výsledky výzkumů byly rozdílné.

1.3 Sympatie a reciprocita

Vzájemné sympatie a reciprocita jsou v dnešní společnosti již pevně zakotveny. Děti se od útlého věku učí, aby zdravily ostatní a na pozdravení ostatních reagovaly opětováním pozdravu; půjčení dobré knihy může být odměněno darováním sladkosti apod. Tento akt utváří mezi lidmi určité pouto a oblíbenost, která předpokládá, že - pokud bude jedinec kladně hodnotit ostatní - následně se mu to pozitivně vrátí (Kenny & Nasby, 1980). Na tento jev má vliv atribuce – pokud si jedinec vysvětlí, ať už správně či mylně, projev sympatií jako přetvářku či něco neupřímného, bývá velmi obtížné ubránit se tomu, aby to ovlivnilo postoj a pohled na jedince, který projevil onu domnělou faleš.

Výzkum o reciprocitě sympatií s sebou přinesl důležité nové vhledy do okolností, za kterých sympatie jiného člověka k nám predikují naše zvýšené sympatie

k němu či jí. Kořeny těchto nových vhladů sahají několik desetiletí zpět k rozdělení reciprocity na zobecněnou a dyadickou (Kenny & Nasby, 1980).

Zobecněná reciprocita („*Generalized reciprocity*“) znázorňuje závislost, v níž se projevuje míra sympatií u více osob. Jedná se o reciprocitu, která se vztahuje ke všem jedincům, u nichž je jedinec oblíbený. **Dyadická reciprocita** („*Dyadic reciprocity*“) ukazuje míru, v níž sympatie jednoho člověka k druhému predikují zpětně sympatie druhého člověka vůči prvnímu. Jde tedy o jedinečnost vztahu mezi dvěma jedinci. Pro tuto práci je významná zejména tato dyadická reciprocita, neboť právě ona je základem partnerského vztahu. Výzkum dyadických interakcí mezi cizinci ukázal, že korelace obou těchto reciprocit je pozitivní (Kenny, 1994), tedy mít někoho rád u zobecněné reciprocity predikuje to, že nás budou dotyčné osoby mít nazpět rády stejným způsobem, a mít k někomu jedinečné city predikuje to, že dotyčný bude k nám také pozitivně emočně naladěný.

Avšak výzkum zaměřený na tyto jevy v partnerském kontextu odhalil jiný závěr. Eastwick, Finkel, Mochon a Ariely (2007) popsali pokus s účastníky rychlého seznámení („*speed-dating*“), ve kterém proběhly rozhovory mezi potencionálními partnery, a to tak, že na každý rozhovor měli účastníci jen krátkou chvíli, a pak se museli rychle přesunout k rozhovoru s následujícím participantem. Ihned poté účastníci experimentu vyplnili formulář přímo a následně ještě na webových stránkách, se kterými potencionálními partnery by se chtěli setkat. Ve formuláři přitom vyplňovali položky, mezi nimiž byl například i dotaz, kterým a kolika ostatním účastníkům dotyčný odpoví kladně (tzn. se kterými bude chtít navázat vztah). Výsledek byl takový, že dyadický efekt zůstal pozitivní, ale zobecněný efekt se změnil na negativní – to značí, že pokud budou ostatní vědět, že určitý jedinec projevuje zájem o více osob a ne jen o ně samotné, budou sympatie k takovému jedinci klesat. Jinými slovy -opětovně, výlučně romantické sympatie predikují méně romantických sympatií nazpět, možná proto, že takové chování značí určité zoufalství. Pokud totiž člověk bude ochoten navázat vztah prakticky téměř s kýmkoliv, bude tím snižovat svoji vlastní atraktivitu pro ostatní. Tyto poznatky jsou v souladu s dřívějším výzkumem Hatfieldové a jejích kolegů (Walster E., Walster G.W., Piliavin, & Schmidt, 1973), v němž zjistili, že muži

mají tendenci být přitahováni zejména k takovým ženám, které právě pouze oni mohou získat, zatímco je to obtížné pro ostatní muže (tzn. ženy, které jsou přitahovány k tomuto specifickému muži více než k ostatním mužům). Zdá se, že tento efekt je stejně tak platný i pro ženskou přitažlivost k mužům (Eastwick et al., 2007).

1.4 Fyzická atraktivita

Nedávné výzkumy také poskytly mnoho nových poznatků týkajících se čtvrtého principu a to, že lidé mají tendenci být přitahováni k fyzicky atraktivním jedincům. Fyzickou atraktivitu je vhodné odlišit od atraktivity osobní, která zahrnuje osobnostní charakteristiky, vlastnosti, socioekonomický status a jiné stránky jedince, jež na rozdíl od atraktivity fyzické nejsou obvykle na první pohled zřejmé. Výzkumy například ukázaly, že ženy si na mužích obzvláště cení vlastností, jako je spolehlivost, ambice, schopnost dobrého finančního výdělku, kariérně orientovanou mentalitu a vysoký sociálně ekonomický status (Elesh, 1981; Sadalla, Kenrick, & Vershure, 1987; Buss, 1994; Stewart, Stinnett, & Rosenfeld, 2000) a muži si na ženě všímají spíše fyzického vzhledu, neboť právě ten je ukazatelem zdraví ženy (Buss, 1988). Lze polemizovat, že mužům ve skutečnosti nejde v prvé řadě o to, jak je žena zdravá, ale spíše o sex-appeal nebo přitažlivost, a že ono zdraví je „pouhým“ základem, který poskytuje možnost, aby se takové znaky projevíly, nebo alespoň je muž vnímal a nepotlačovaly je jiné výrazné vlastnosti. Fyzická atraktivita sestává z rysů obličeje, postavy, věku až po ty nejmenší viditelné detaily, které souvisí se vzhledem člověka. Velký vliv v tomto posuzování má i příslušný ideál krásy dané kultury a veškeré subjektivní zkušenosti, které utvářejí jedinečnost každého člověka.

Důvodů, proč je fyzická atraktivita pro lidi tak důležitá, je nespočet, kromě evolučních výhod a indikací zde určitě má svou roli i pohled společnosti – kdo by totiž nechtěl být vidět s fyzicky atraktivním jedincem po svém boku? Fyzicky atraktivní lidé jsou navíc považováni za společensky oblíbenější, zábavnější, inteligentnější a dominantnější a často se jim připisuje, že vedou šťastnější životy (Výrost a Slaměník,

2008, s. 253). V tomto ohledu platí známé rčení „co je krásné, to je dobré“ („*what is beautiful is good*“) (Dion, Berscheid, & Walster, 1972).

K identifikaci toho, co vlastně fyzická krása je, posloužily také výzkumy spolu s evolučními teoriemi o atraktivitě a iniciaci vztahů a jejich udržování (Gilbert, Fiske, & Lindzey, 1998, s. 898 - 940). Walsterová a Berscheidová se domnívaly, že fyzická atraktivita hraje roli v mnoha různých oblastech života, které sahají daleko za oblast partnerství, například do dětských přátelství s vrstevníky (Langlois, Kalakanis, Rubenstein, Larson, Halam, & Smoot, 2000) nebo do finančních výdělků dospělých jedinců (Scholz, & Sicinski, 2015).

Efekt fyzické atraktivity byl demonstrován mnoha výzkumníky, jedním z nichž byla právě Hatfieldová a její výzkum. V něm měli studenti (vysoké školy) za úkol jít na schůzku s partnerem, který jim byl údajně přidělen na základě osobnostního dotazníku. Ve skutečnosti byl však výběr zcela náhodný. Výsledek byl takový, že - jak muži, tak i ženy - uváděli, že se jim partner či partnerka líbili a že by měli zájem o další schůzku, a to tehdy, kdy hodnotili partnera jako fyzicky atraktivního. Byla to tedy právě fyzická atraktivita, která se ukázala být v tomto výzkumu největší determinantou oblíbenosti partnera a nikoliv jiné vlastnosti či intelektuální schopnosti jedince (Walster, Aronson, Abrahams, & Rottman, 1966).

Značné množství výzkumů tohoto faktoru se také soustředilo na determinanty fyzické přitažlivosti se shodou v tom, že „průměrnost“ a symetrie těl a obličejů hraje společně s jinými znaky (např. poměr obvodu pasu a boků u žen a velikost poprsí) důležitou roli, a že tyto faktory z evolučního hlediska poukazují na zdraví a plodnost jedinců (Langlois, & Roggman, 1990; Singh, 1993). Opět se zde lze pozastavit nad tím, že při navazování partnerských vztahů není rozhodujícím faktorem zdraví a plodnost, avšak podle evoluční teorie se již v takový moment na určité, ač třeba nevědomé, úrovni na tyto faktory bere ohled. Takový pohled však může působit redukcujícím dojmem, neboť klade příliš velkou důležitost na biologické faktory a chladnou logiku, a přehlíží jiné stránky lidského života (např. kulturu, výchovu a jedinečnost každého člověka) hrající důležitou roli při volbě partnera.

Průměrnost tváří je úzce spjata s určitou konkrétní populací nebo kulturou a symetrie s mírou podobnosti pravé a levé poloviny obličeje. Výzkum z roku 2011 také zjistil, že větší atraktivitu zaznamenaly ty promítnuté fotografie, které byly výsledkem digitálního smíchání průměrných tváří než reálné individuální tváře. Možným vysvětlením je metoda, podle níž byly snímky smíchány. Díky níž neměly totiž výsledné fotografie viditelné skvrny na kůži apod. a byly obecně více symetrické (Little, Jones, & DeBruine, 2011).

Zajímavým zjištěním je, že navzdory letitému teoretizování a protikladným důkazům si muži a ženy zjevně cení fyzické přitažlivosti v potenciálním partnerovi přibližně stejně (Eastwick & Finkel, 2008a). To jest – i když výzkumná paradigmatata zkoumající dopad fyzické atraktivity na hodnocení hypotetických osob (Reis et al., 1982) průběžně ukazují, že muži kladou větší důraz na fyzickou atraktivitu své potenciální partnerky více než ženy na muže, tento genderový rozdíl vymizí, jakmile se lidé setkají tváří v tvář, a to nehledě na to, zda takové setkání trvá minuty či roky manželství (Eastwick, Eagly, Finkel, & Johnson, 2011).

Tyto závěry jsou v souladu s dřívějšími výsledky výzkumů. Ty ukázaly, že z atraktivity ve svých životech profitují stejně tak ženy jako muži (Reis, Nezlek, & Wheeler, 1980). Preference partnerů zjišťované z výpovědí zkoumaných osob (tzn. explicitní preference fyzické atraktivity) navíc ukázaly, že tyto výpovědi se liší od skutečného hodnocení potenciálních partnerů. Pokud jsou totiž hodnocené osoby pouze hypotetické a nikoliv z masa a kostí, byly zaznamenány rozdílné výsledky. To vše ještě umocňuje varianta, kdy je hodnocená osoba přítomna při hodnocení. Takový způsob hodnocení (tedy z výpovědí) však nezaznamenal žádnou souvislost při hodnocení potenciálních partnerů, kteří se vzájemně lišili ve fyzické atraktivitě (Eastwick, & Finkel, 2008b; Eastwick, Eagly, Finkel, & Johnson, 2011). Na druhou stranu preference partnerů při měření reakčního času odpovědi zobrazovala instinktivní preference (tzn. implicitní preference) a korelovala pozitivně s atraktivitou k těmto partnerům (Eastwick et al., 2011).

Tyto poznatky podporují i nálezy výzkumníků, například nalezení stejných pohlavních rozdílů napříč kulturami (Buss, 1994; Kenrick & Keefe, 1992; Hatfield & Sprecher, 1995), napříč několika věkovými vzorky (Sadalla et al., 1987; Singh,

1995) a za použití rozličných **metod** jako například experimentální (Saddala et al., 1987), dotazníkové (Buss, 1989), observační (Buss, 1988), analýzy veřejných dokumentů, statistik vražd nebo statistik rozvodů (Betzig, 1989) a psychofyzikálních technik (Buss, Larsen, Westen, & Semmelroth, 1992).

2 Teorie lásky

Pojem láska prostupuje historií (a prehistorií) každé kultury, ve které se zkoumala, a má paralelní projevy chování v určité podobě i u jiných tvorů. Je zdrojem intenzivního potěšení, radosti, bezpečí a spokojenosti, stejně tak jako i zdrojem deprese či sebevražd.

Láska do značné míry řídí zásadní rozhodnutí v našich životech a téměř jistě hrála velice důležitou roli v evoluci našeho druhu. Co je to však láska? Můžeme říci, že milujeme své rodiče, svého partnera, ale i své nové Lamborghini nebo svého psa. Je teda nasnadě rozlišovat mezi jednotlivými druhy lásky a pro účely této práce se budu soustředit především na ten druh lásky, který má význam pro potencionální partnerský vztah. Kde však přesně leží ta hranice mezi „pouhým“ mít někoho rád a někoho milovat? Je důležité uvědomit si, že se jedná o dva rozdílné vztahy a nejen určité stupně na pomyslné úsečce citové vazby. Obsahují samozřejmě řadu styčných bodů a charakteristik, avšak lásku v partnerství popisují ženy i muži, kteří ji prožívají, jako něco zcela odlišného než pouhý vyšší stupeň „mít rád“ (Rubin, 1973; Sternberg & Grajek, 1984).

Jednou ze slovníkových definic lásky je, že se jedná o „*kladný, silný emocionální vztah k jiné osobě, přičemž objekt lásky má vždy vysokou citovou hodnotu a vyznačuje se vlastnostmi jako je důvěra, péče, tolerance a emoční vřelost*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 289). Tato definice ovšem zahrnuje i lásku k dětem, přátelům apod., tedy je namístě tento intenzivní emoční stav blíže specifikovat a doplnit o dimenze vášnivé lásky – „*sexuálního vzrušení, žárlivosti, altruismu, úzkosti a euforie*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 289); jakožto i věrné lásky – „*cit, který člověk chová k těm osobám, s nimiž je jeho život hluboce propojen a obsahuje vlastnosti jako je důvěra, péče, tolerance partnerových chyb a emoční vřelost*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 289).

Studiem lásky se zabývalo mnoho vědců, filosofů a jiných badatelů. Pokusím se zde nastínit některé významné modely, které značně přispěly k našemu pochopení lásky a k dalším výzkumům v této oblasti. Berscheidová a Hatfieldová přišly se základním rozdělením na vášnivou lásku a přátelskou lásku. Vášnivou lásku označily jako „*stav silné touhy být s druhým člověkem*“ (Berscheid & Walster, 1978, s. 9). Jedná se tedy o stav, pro který je charakteristická mimo jiné i ona pověstná zamilovanost a v případě, že je tento typ lásky opětován, je pro oba účastníky zdrojem velké radosti a štěstí, ale v případě nenaplnění zdrojem intenzivního smutku a úzkosti. Přátelskou lásku pak Berscheidová a Hatfieldová definovaly jako: „*city, které chováme pro ty, se kterými je náš život úzce spjat*“ (Berscheid & Walster, 1978, s. 9) [vlastní překlad autora této práce]. Týká se tedy nejen našich přátel, jak by mohl název napovídat, ale také partnerů samotných, neboť právě tato láska obsahuje velkou míru důvěry a vzájemné akceptace, která je nedílnou součástí dlouhodobých a zdravě fungujících partnerství. Toto rozdělení také dobře zobrazuje rozdíl, který lidé popisují u osob, jež „milují“, a širší skupinu lidí, které mají „rádi“ (Meyers & Berscheid, 1997). Co se však týče partnerské lásky jako takové, lze polemizovat, zda autorky skutečně vystihly její podstatu, protože rozdíl mezi přátelskou a partnerskou láskou je zřejmě kromě jiného i v sexuálním spojení, o kterém se nezmiňují. Obzvláště pak v mladším věku hraje sexuální vztah podstatnou roli v partnerství.

K tomu, aby autorky dokázaly, že vášnivá láska může být měřena, byla sestrojena škála - The Passionate Love Scale - PLS (Hatfield & Sprecher, 1986). Jedná se o 30ti položkovou Likertovu škálu s položkami jako například „*Raději bych byl s ... než s někým jiným*“ apod. PLS se užívala i užívá v mnoha výzkumech a studiích zabývajících se rozlišováním vášnivé lásky od jiných typů lásky (viz Sprecher & Regan, 1998) a výzkumech, které se věnují klíčovým teoretickým záležitostem lidských vazeb a partnerství (Hatfield, Cacioppo, & Rapson, 2003). Jiné studie využívající této škály ukázaly, že malé děti zažívají vášnivou lásku stejně často a intenzivně jako dospělí lidé. To by naznačovalo, že sexuální touha není nezbytnou součástí silné atraktivity (viz Hatfield, Schmitz, Cornelius, & Rapson, 1988). PLS byla také pozorována ve studiích funkční magnetické rezonance (fMRI), kde se nově

zamilovaní lidé dívali na fotografie jejich milovaných a byla jim měřena mozková aktivita. PLS výsledky těchto studií silně korelovaly s aktivací mozku v oblastech asociovaných se silnou odměnou (např. Aron, Fisher, Mashek, Strong, & Brown, 2005).

2.1 Neurozobrazovací techniky lásky

Studie vášnivé lásky za pomoci funkční magnetické resonance (fMRI) (Acevedo, Aron, Fisher, & Brown, 2011; Cacioppo, Berntson, Sheridan, & McClintock, 2000) jsou doplňující složkou mnoha standardních dotazníků a behaviorálních metod, protože jsou mimo jiných výhod minimálně ovlivňovány subjektivním porozuměním a předsudky, jazykem a kulturními hodnotami a rozdílnými interpretacemi toho, co láska vlastně je a zahrnuje. Většina studií využívající neurozobrazovací techniky se řídilo paradigmatem skenování jedinců, kteří právě prožívají intenzivní lásku a porovnáváním vzorců mozkové aktivity při sledování fotek jejich partnerů oproti sledování fotek jiných jim blízkých lidí. V takových studiích byla naměřena silná konzistentní aktivace v oblastech mozku asociovaných s intenzivní odměnou, jako je ventrální tegmentální oblast a části nucleus caudatus, tedy stejné oblasti jako při reakci na kokain.

Brogaardová popisuje ve své knize *On Romantic Love: Simple Truths about a Complex Emotion* vliv lásky na limbický systém včetně amygdaly. Tvrdí, že když se člověk zamilovává, lze u něj naměřit změnu chemických látek v těle. Onen pocit vzrušení a strachu, který jedinec v takový moment zažívá, pramení z části právě z centra strachu limbického systému – z jádra zvaného mandle – amygdala. Jedná se o evolučně starší část mozku, která se vyvinula miliony let před neokortexem, jenž je zodpovědný za logické myšlení a uvažování. Kromě svých jiných biologických funkcí hraje amygdala hlavní roli při stimulech negativních emocí. Například u lidí trpících depresí či úzkostí lze pozorovat zvýšený průtok krve v těchto oblastech. Není tedy překvapením, že proces zamilovávání se, kdy člověk zažívá silné emoce, vede ke zvýšené aktivaci amygdaly. Ta má bohaté spoje jak s hipokampem, tak

s hypotalamem. Signály vedou přes hypofýzu k nadledvinám, kde jejich kůra produkuje kortikoidy a ze dřeně nastává vyplavení adrenalinu a noradrenalinu, obojí se dostává do krevního oběhu. Adrenalin zrychlí srdeční rytmus a dýchání, noradrenalin zvýší tělesné teplo, což způsobí pocení - a kortizol umožní poskytnutí energie svalům. Zamilovávání se vyvolává ambivalentní pocity: jednak s úzkostí, stresem, zvýšením nejistoty a jinými negativními emocemi, ale i se silně pozitivními emocemi (Brogaard, 2015, s. 13 - 14).

Jiné studie předkládají další důkazy pro rozlišení lásky od pouhého sexuálního chtíče. Patří mezi ně jen těžko zpochybnitelné důkazy studií, které ukazují, že se při pocitu lásky a sexuálního chtíče aktivují rozdílné oblasti v mozku. Přesněji tedy, že u sexu bez lásky nejsou aktivovány určité oblasti mozku, které se aktivují, pokud se jedná o sex s partnerem, jehož jedinec miluje (Aron et al., 2005). Existuje i dokumentace základních podobností vášnivě lásky napříč kulturními kontexty, např. čínskými a severoamerickými (Xu et al., 2010) a mezi heterosexuálními a homosexuálními páry (Zeki & Romaya, 2010), dále identifikace mechanismů, kterými vášnivá láska snižuje zažitou bolest a snižuje touhu po návykových látkách (Xu et al., 2012; Younger, Aron, Parke, Chatterjee, & Mackey, 2010).

2.2 Attachment a láska

Berscheidová (1978) bedlivě zkoumala attachmentový proces, který byl podrobně i jinými studován ve vztahu rodič - nemluvně (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 2015) a usuzovala, že funguje po celý život, jak se domnívají i další autoři (Bowlby, 2005, s. 129), avšak do té doby se málo aplikoval na vazby mezi dospělými páry.

Jen o 2 roky později Hazan a Shaver (1987) ukázali, že několik jednoduchých otázek založených na attachmentové teorii mělo za následek velké rozdíly v zaznamenaných zkušenostech dospělého partnerského vztahu. Autoři rozdělili výpovědi účastníků do 3 stylů attachmentu:

- *Bezpečného stylu*, který lze označit za zcela zdravý přístup, jenž se vyznačoval jako pocit snadného sblížení se s druhými a bez známek pocitů opuštění či obav z otevření se a intimity.
- *Odmítavého stylu*, jenž byl charakteristický určitými obtížemi v oblasti otevření se, důvěry a intimity.
- A konečně *úzkostného stylu* s pocitem strachu a toho, že jedinec není svým partnerem či partnerkou milován a bude opuštěn.

Výsledky ukázaly, že lidé mají tendenci v dospělosti napodobovat attachmentové styly, kterými si prošli jako dítě k rodiči, a že tyto styly možná nikdy plně nevymizely.

Článek shora jmenovaných autorů, spolu s dalším článkem představeným v *Adult Attachment Interview* (Main, Kaplan, & Cassidy, 1985), podnítil nové výzkumy zkoumající attachmentové procesy v dospělosti, obzvláště pak dospělé partnerské vztahy. Jedním z takových výzkumů je například studie Morgana a Shavera (1999) poukazující na to, že lidé s odmítavým stylem attachmentu mívají poměrně často problém s nalezením správného partnera, neboť mají vysokou míru nedůvěry, obavy ze vztahu, ze zklamání, nebo mají příliš vysoké požadavky. Na druhou stranu lidé s úzkostným stylem attachmentu mívají tendenci zamilovat se velice často a rychle, a to i v případech, než je vůbec nějaký vztah zcela utvořen. Je nutné však podotknout, že tyto 3 styly attachmentu jsou spíše hypotetickým rámcovým konstruktem a člověk nemusí odpovídat výhradně jednomu či druhému stylu.

Klíčové principy attachmentové teorie vedly k důležitým pokrokům v pochopení vztahových procesů. Může jít o poznatky normativní povahy – například člověk, který v případě ohrožení často vyhledává podporu od jedince, se kterým má již vytvořený attachment, bude v životě vyhledávat nové příležitosti či možnosti, pokud bude cítit pevnou a spolehlivou vazbu s již zmíněným jedincem (attachmentovou figurou).

Jinými slovy: pevně vytvořený attachment se zdá být základem pro vyhledávání dalších nových vztahů. Dále to mohou být poznatky stálejších, individuálnějších rozdílů – například to, jak bezpečný je attachment jednoho člověka s druhým, souvisí

s úrovní a kvalitou samotného vztahu. Je logické, že s člověkem, se kterým se jedinec dobře zná a cítí se s ním tedy sám sebou a bezpečně, bude mít vztah jinou kvalitu než s člověkem, kterého jen vidá a zná se s ním méně. Je důležité podotknout, že v dospělosti jsou osoby, ke kterým si lidé vytvářejí pevné attachmentové pouto, často (ne však vždy) partneři ve vztahu. To spojuje attachmentové funkce s procesy, které souvisejí s vášnivou a přátelskou láskou (Mikulincer & Shaver, 2010).

2.3 Trojúhelníková teorie lásky

Jiným takovým modelem je Sternbergova trojúhelníková teorie lásky (Sternberg, 1986). Lásku rozdělil na 3 základní komponenty, které graficky umístil do každého vrcholu trojúhelníku.

První komponentou, kterou vymezil, byla **intimita**, emoční složka, kterou Sternberg považuje za základní podstatu lásky. Vyznačuje se blízkostí, poutem mezi jedinci a vzájemným respektem a porozuměním. Je také zodpovědná za pocity štěstí a tepla, které se vyskytují ve vztahu.

Další komponentou je **vášeň**, motivační složka poháněná v především fyzickou atraktivitou a sexuálním chtíčem. S touto složkou se obvykle (ne však nutně vždy) pojí i intimita, která v člověku vyvolává pocity zamilovanosti.

Poslední komponentou je složka **závazku** neboli oddanosti, kognitivní komponenta, která se podle Sternberga vyznačuje krátkodobým a dlouhodobým aspektem. Jednoduše lze říci, že krátkodobý aspekt je spojen s vědomým či nevědomým rozhodnutím někoho milovat, kdežto dlouhodobý aspekt má za úkol takový vztah či závazek udržovat.

Je však nutné zdůraznit, že obě tyto složky závazku se mohou vyskytovat jedna bez druhé, tedy je možné někoho milovat, aniž by byl přítomen závazek, a stejně tak je možné učinit vědomé rozhodnutí být s někým v závazku, aniž by došlo k tomu si přiznat, že jej či ji nemilujeme. V obtížnějších obdobích je to právě vliv závazku, který má zásadní roli na udržování vztahu a opětovném nalezení společného štěstí. Tyto 3 komponenty lze v různém poměru nalézt v každém plnohodnotném partnerském

vztahu a podle míry jejich rozdělení se mění i geometrie trojúhelníku. Různou kombinací pak lze dospět k 7 druhům lásky, jak je vidět na obr. č. 1, s tím, že osmý je stav bez lásky neboli lhostejnost, který nevykazuje ani jednu z komponent (Sternberg, 1986, s. 123).

Obr. č. 1. Sedm druhů lásky podle Sternberga

Zdroj: Sternberg (1988)

3 Strategie výběru partnera

Již velice dlouho dobu je ke zjišťování preferencí výběru partnera v pravidelných intervalech používán populární dotazník, který byl zkonstruován Hillem již v roce 1939. Tento dotazník zjišťuje 18 obvyklých charakteristik partnerů a vyskytuje se dodnes (Hill, 1945; McGinnis, 1958; Buss 1989; Buss, Shackelford, Kirkpatrick, & Larsen, 2001). Díky stálosti tohoto instrumentu lze jednoduše porovnat preference mužů a žen a jejich proměnu, jak ukazuje tab. č. 2.

Tab č.2. Pořadí preferencí partnera napříč 6 desetiletími u mužů a žen

Charakteristiky	Muži						Ženy					
	1939	1956	1967	1977	1985	1996	1939	1956	1967	1977	1985	1996
Spolehlivý charakter	1	1	1	3	3	2	2	1	2	3	3	2
Emoční stabilita a zralost	2	2	3	1	2	3	1	2	1	2	2	3
Příjemnost	3	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4
Vzájemná přitažlivost, láska	4	3	2	2	1	1	5	6	3	1	1	1
Dobré zdraví	5	6	9	5	6	6	6	9	10	8	9	9
Touha po domovu a dětech	6	5	5	11	9	9	7	3	5	10	7	6
Upravenost, elegance	7	8	7	10	10	11	8	7	8	12	12	12
Dobry/á kuchař/ka a hospodář/yně	8	7	6	13	13	14	16	16	16	16	16	16
Ambice, pracovitost	9	9	8	8	11	10	3	4	6	6	6	7
Cudnost	10	13	15	17	17	16	10	15	15	18	18	17
Vzdělání, inteligence	11	11	10	7	5	5	9	14	7	5	5	5
Společenskost	12	12	12	6	8	7	11	11	13	7	8	8
Podobná víra	13	14	13	14	12	12	14	10	11	13	15	14
Dobry vzhled	14	15	11	9	7	8	17	18	17	15	13	13
Podobné vzdělání	15	14	13	12	12	12	12	8	9	9	10	10
Dobry sociální status	16	16	16	15	14	17	15	13	14	14	14	15
Dobry finanční vyhlidky	17	17	18	16	16	13	13	12	12	11	11	11
Podobny politické názory	18	18	17	18	18	18	18	17	18	17	17	18

1 = považováno za nejdůležitější; 18 = považováno za nejméně důležité
(Názvy charakteristik přeloženy autorem této práce)

Z tabulky č. 2 je patrné, že v souhrnném hodnocení existuje u mužů i žen obecná shoda ohledně nejdůležitějších charakteristik partnera – spolehlivého charakteru, emoční stability a zralosti, příjemnosti („*pleasing disposition*“), vzájemné přitažlivosti a lásky, dobrého zdraví a touhy po domově a dětech. Ženy obecně přikládaly u svých partnerů větší důležitost ambicím a pracovitosti, vzdělání a inteligenci a také podobnému vzdělání. Muži přitom více preferovali položku dobré kuchařky a hospodyně a dobrý vzhled. Podobné politické názory se přitom nezdají podle těchto dat být spolehlivým a důležitým prediktorem preference partnera.

Je však zapotřebí brát v potaz, že tento dotazník má své nedostatky. A to zejména v oblasti samotných položek, neboť některé z nich v dnešní době ztrácejí své opodstatnění. Například je na pomyšlenou, zda položka cudnosti je v dnešní době až na výjimky (týkající se například některých případů vyznání) relevantní, zatímco jiné, nové a v dotazníku neuvedené položky mohou nabývat na důležitosti. Určité položky též předpokládají jejich určitou provázanost, kupříkladu taková položka touhy po domovu a dětech by v dnešní době vyžadovala oddělení, neboť je možné, aby respondenti toužili po domovu, nikoliv však po dětech. Též je třeba brát v úvahu proměnu jazyka za uběhlých 60 let. Se slovem cudnost se již lidé zřídka setkávají a používají spíše jiné pojmy. Srozumitelnost a přístupnost položek je tedy též určitým omezením tohoto dotazníku. Jiným omezením může být skutečnost, že původní dotazník (Hill, 1945) nepřímo předpokládal, že preference partnera znamená preference manžela či manželky, což se též vymyká schématu dnešní doby. V poslední řadě je nutné uvědomit si, že tab. č. 2 představuje data nasbíraná ve specifické geografické oblasti – USA, a jejich aplikaci na světovou populaci, a tedy i populaci České republiky, nelze do důsledků uplatnit.

Uvedená data mohou být navíc silně ovlivněna mnohými proměnnými, kupříkladu způsobem jejich administrace nebo výběrovým vzorkem, který například v Hillově výzkumu z roku 1945 nebyl náhodný. Výsledky uvedené v tab. č. 2 je tedy nutné brát s rezervou a příliš se na ně neupínat. Přesto však mohou posloužit jako základní přehled a úvod do strategií výběru partnera u běžné populace.

Asi historicky nejznámější studií, která využívá tohoto dotazníku a zjišťuje preference partnerů je studie z roku 1989 provedená Davidem Bussem, který se dotazoval více než 10 000 participantů napříč 37 různými kulturami. Zjistil přitom významné rozdíly ve výpovědích mužů a žen ohledně důležitosti fyzické atraktivity a finančních výdělků. Při vysvětlování svých výsledků Buss využil evolučního rámce a popsal, že muži si cení fyzické atraktivity právě proto, že s sebou nese znaky reprodukční hodnoty a ženy si (více než muži) cení finančních výdělků v partnerovi, protože jejich potomek bude mít díky tomu větší šanci na přežití. Mnoho vědců zastávajících **evoluční teorii** tvrdí, že tyto preference přetrvávají dodnes, a to díky reprodukčnímu úspěchu našich předků (Buss & Schmitt, 1993).

Tento genderový rozdíl při ohledu na fyzickou atraktivitu může existovat také z toho důvodu, že u žen se ve vyhodnocování partnerů předpokládá větší vybíravost nežli u mužů, protože se u nich vyskytuje odlišná rodičovská investice. Je tomu tak proto, že ženy mohou přijít k větší újmě prostřednictvím unáhleného rozhodnutí ve výběru partnera, a to z toho důvodu, protože z určitého hlediska investují do svého potomka více než muži (těhotenství, plodnost apod.). Ten samý rozdíl v hodnocení atraktivity je však možné vysvětlit též ze sociokulturního hlediska. Společnost nás sice učí, ale tím jen více a více posiluje tyto genderové rozdíly. Navíc je též pravděpodobné, že muži vnímají vhodnost dlouhodobého partnera v měřítkách dlouhodobého vztahu a fyzickou atraktivitu ve formě okamžitého uspokojení či potřeby – tedy krátkodobé hedonistické hodnoty. To indikuje, že vnitřní atributy jako upřímnost, laskavost apod. jsou pro dlouhodobý vztah relativně důležitější, kdežto vnější atributy jako fyzický vzhled apod. jsou důležitější spíše pro krátkodobý vztah (Kenrick, Sadalla, Groth, & Trost, 1990; Regan & Berscheid, 1997).

Odlišný pohled přináší **teorie sociální výměny**, která předpokládá, že lidé vyhledávají takové vztahy, ze kterých plyne vzájemný prospěch a stabilita pro oba partnery. Jde tedy o subjektivní analýzu výhod a nevýhod (odměn a obětí), který s sebou takový potenciální vztah přináší (Rosenfeld, 2005). Tato teorie podporuje myšlenku, že muži s vyšším statusem a finančními prostředky vstupují do manželství s velice krásnými ženami (Elder, 1969). Jednou z nevýhod tohoto modelu však je, že

předpokládá logické analyzování při výběru partnera, což není v každém případě pravda. Jedinci totiž mohou například toužit po krásné ženě nebo finančně zajištěném muži, ale přesto se zamilují do méně atraktivní ženy či méně bohatého muže, který sdílí stejné hodnoty. Též může nastat situace, kdy hodnoty, které jedinci vyhledávají, mají inherentní spojitost s jinými charakteristikami, které nelze snadno popsat a vysvětlit či kvantifikovat a „obchodovat“ s nimi. Logické vysvětlení pro zamilovanost není vždy možné nalézt, a tak model vzájemně prospěšného obchodu ve vztazích poněkud pokulhává.

Jiné vysvětlení příčin a charakteristik, podle kterých si lidé vybírají své partnery, poskytuje **teorie rovnosti**. Tu podrobně rozpracovaly Berscheidová a Hatfieldová (Berscheid, Dion, Walster, E., & Walster, G., 1971; Walster, E.H., Berscheid, & Walster, G.W., 1978), které z původního modelu sociální výměny, v níž má teorie rovnosti své kořeny, učinily to, čím je dnes.

Výslednou podobu jejich teorie rovnosti lze pak představit následovně: V interakci či vztahu existuje rovnost tehdy, když je poměr výstupů jedince A ke vstupům jedince A roven poměru výstupů jedince B ke vstupům jedince B. Nastane-li nerovnost, dochází ke strádání či obecnému nepohodlí a nespokojenosti jak ve fyzické, tak psychické sféře. Následuje tendence tuto nerovnost odstranit, a to bez ohledu na to, zda bude „překompensována“ („*overbenefited*“) či „podkompensována“ („*underbenefited*“), i když - jak pozdější práce ukázaly - překompensování bývá méně nepohodlné než podkompensování. Je zřejmé, že ten jedinec, kterému se ve vztahu dostává překompensovaných benefitů, bude tuto situaci snášet lépe než opačný případ, neboť stejně jako v jiných oblastech života přebytek bývá snášen lépe než nedostatek (Yperen & Buunk, 1990).

Teorie rovnosti i tak daly podnět k podrobnějšímu studiu pravidel, podle kterých si mezi sebou lidé rozdělují benefity ve vztahu, skupinách a dokonce i samotných kulturách. Dnes zkoumají tento jev nejen sociální, vývojoví a jiní psychologové, ale i ekonomové, politici a antropologové. Současní vědci se shodují na tom, že existuje víc než jedno pravidlo, podle kterého se řídí rozdělování vstupů a výstupů ve vztahu,

a tvrdí, že lidé selektivně aplikují specifické normy a funkce vzhledem k určitým okolnostem, vztahům a jiným podmínkám (Fiske, 1992; Reiff, 2009).

4 Charakteristické rysy hraniční poruchy osobnosti

Hraniční porucha osobnosti (dále jen HPO) je fenoménem, jenž v dnešní době nabývá na důležitosti. Grant et al. (2008) provedli v USA rozsáhlý výzkum, v němž proběhlo interview tváří v tvář s 34 653 dospělými v rámci „*Wave 2 National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions.*” Bylo zjištěno, že HPO postihuje 5,6 % mužů a 6,2 % žen přičemž HPO má větší četnost mezi mladšími, odděleně žijícími, rozvedenými či ovdovělými dospělými jedinci a osobami s nižším příjmem a vzděláním. Z výzkumu lze rovněž zjistit podstatnou asociaci HPO s bipolární poruchou, schizotypální a narcistickou poruchou, méně pak již s ostatními poruchami osobnosti. Tato studie mimo jiné ukázala, že výskyt HPO je v běžné populaci mnohem rozšířenější, než se do té doby předpokládalo, a to v přibližně ve stejné míře u žen a u mužů s tím, že u žen se HPO pojí s podstatně větším psychickým a fyzickým handicapem. Ukázalo se také, že některé faktory pojící se s HPO jsou navíc do určité míry genderově specifické, tato oblast však vyžaduje hlubší zkoumání.

Význačným zjištěním tohoto výzkumu je především rovnovážný výskyt HPO v populaci žen a mužů. Dosud platilo totiž obecné přesvědčení, že HPO postihuje ve větší míře spíše ženy (v 75 % případů) nežli muže. Zatímco epidemiologické studie jsou ve shodě s tímto výzkum, jinak je tomu u klinických studií. Zůstává tedy otázkou, zda neshoda ve výskytu HPO u jednotlivých pohlaví je zapříčiněna částečně nedostatečnou reprezentativností vzorků, či jejich podstatně menším vzorkem. Dalším vysvětlením mohou být také rozdílná metodologická východiska, diagnostická kritéria, dostupné nástroje, samotná konstrukce výzkumných designů, biologické či sociokulturní odlišnosti či skutečnost, že ženy mají větší tendenci vyhledávat pomoc, a je u nich tedy větší příležitost zjistit diagnózu HPO (Grant et al., 2008).

V následujících podkapitolách se pokusím přiblížit problematiku vymezení poruchy osobnosti a HPO a poskytnout tak úvod do těchto fenoménů, jejichž hlubší

výzkumnou problematiku dále rozvádím v kapitole 5 Přístup hraniční poruchy osobnosti k výběru životního partnera.

4.1 Porucha osobnosti

Porucha osobnosti, v minulosti označována dnes již odmítnutým pojmem psychopatie, představuje významnou část psychických poruch, které postihují člověka. Jejich závažnost lze spatřovat již v jejich biologickém pozadí, neboť jsou z části dědičné. Na druhou stranu je jejich vývoj a výskyt ovlivněn i psychosociálními vlivy (často zejména výchovou). Biologická stránka člověka může pouze připravit půdu k rozvoji poruchy osobnosti, ta se však bez vnějších vlivů a zásahů ještě nemusí podstatněji projevit. Odhalení poruchy proto není nikterak snadné, neboť může být často maskována jinými psychickými i fyzickými příznaky a může být „aktivována“ například vlivem traumatu, stresu, užíváním drog či prostřednictvím jiného duševního onemocnění. Při jejím odhalení způsobuje komplikace i skutečnost, že určité aspekty poruchy osobnosti se mohou stávat výraznějšími, zatímco jiné se mohou zmírňovat. Porucha osobnosti se navíc může projevit celým spektrem příznaků a v různé míře a může se začít se projevovat už v raném dětství či adolescenci (Svoboda, Češková a Kučerová, 2006, s. 255).

Pro ujasnění toho, co to vlastně HPO je, je nutné nejdříve vymezit její nadřazenou kategorii a tou je porucha osobnosti. Jejich definic lze v odborné literatuře nalézt mnoho, a přesto - i když se do velké míry nutně navzájem podobají - rozdílní autoři přikládají v definicích váhu různým aspektům, či vytvářejí nové a další definice.

V této práci se však budu držet obecně uznávané definice, která se vyskytuje v hojně užívané mezinárodní klasifikaci nemocí MKN-10, neboť je vzhledem k praktické části této práce na místě vycházet ze stejné klasifikace, ze které vychází i zde později uvedený výzkum. I když lze nalézt detailnější a propracovanější definice, jsem přesvědčen, že pro účely této práce a pro upřesnění toho, co se myslí poruchou osobnosti, je uvedená definice dostačující.

MKN-10 uvádí, že se jedná „o určitý rigidní a neměnný vzorec chování, který má přetrvávající charakter a projevuje se prostřednictvím životního stylu a vztahů jedince. Tento vzorec se svými projevy do značné míry vymyká normám dané kultury a je často provázen tísní a narušením sociální oblasti jedince. Vyskytnout se může v raném vývoji jedince či později v jeho životě.“ (Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů MKN-10. Desátá revize: aktualizovaná verze k 1. 1. 2018)

4.2 Hraniční porucha osobnosti podle MKN-10 a DSM-5

HPO lze posuzovat ze dvou základních hledisek. Řídit se můžeme v prvním případě mezinárodní klasifikací nemocí (MKN-10), kterou lze v originále nalézt pod označením „*International Classification of Diseases and Related Health Problems*” (ICD). Tento systém klasifikací je vydáván Světovou zdravotnickou organizací (WHO) a ve své prvotní podobě vznikl již v roce 1893 jako Mezinárodní seznam příčin smrti. Avšak od té doby se tato klasifikace značně proměnila a rozšířila a od roku 1948 (6. revize) začala být spravována WHO a postupně nabývala podoby, ve které ji do určité míry můžeme nalézt dodnes (*MKN-10 Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů*). Tato klasifikace je v pravidelných intervalech aktualizována a dnes se běžně v praxi používá 10. revize, tedy MKN-10, i když od poloviny roku 2018 je k dispozici zatím neimplementovaná 11. revize (MKN-11), jejíž začlenění do praxe se očekává již v blízké budoucnosti.

MKN-10 řadí HPO do skupiny *Specifických poruch osobnosti*, kterou je možné nalézt pod kategorií *Poruchy osobnosti a chování u dospělých*. Přičemž HPO se nachází v MKN-10 jako typ emočně nestabilní poruchy osobnosti (F60.3), o které MKN-10 uvádí, že je to:

porucha osobnosti charakterizovaná určitým sklonem ke zkratkovému chování bez uvážení jeho následků; nálada je nepředvídatelná a vrtošivá. Je sklon k neuváženým emočním výbuchům a neschopnost ovládat výbuchy svého chování. Je tendence k hašteřivému chování a ke konfliktům s ostatními,

zvláště jsou-li zkratkové činy odmítány nebo potlačovány. Je možno rozlišit dva typy: typ impulzivní, charakterizovaný hlavně emoční nestabilitou a chybějícím ovládním svých popudů a typ hraniční, charakterizovaný navíc i poruchou představy o sobě, cílů a osobních preferencí, dlouhodobými pocity prázdnoty, dále intenzivními a nestabilními interpersonálními vztahy a tendencí k sebezničujícímu chování, včetně sebevražedných náznaků a pokusů. (*Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10*. Desátá revize: aktualizovaná verze k 1. 1. 2018)

Jelikož se může zdát, že jsou tyto dva typy: typ impulzivní (F60.30) a typ hraniční (F60.31) z určitých hledisek poměrně obtížně odlišitelné, je nasnadě uvést zde i jejich jednotlivé rozdíly a poukázat tak na problematiku jejich diagnózy. Podle uvedení MKN-10 je zpřístupňuje ve své knize i Praško (2015).

Impulzivní typ:

1. Zřetelná tendence jednat neočekávaně a bez uvážení následků.
2. Zřetelná tendence k nesnášenlivému chování a ke konfliktům s ostatními, zvláště když je impulzivní konání někým přerušeno nebo kritizováno.
3. Sklon k výbuchům hněvu nebo zuřivosti s neschopností kontrolovat následné explozivní chování.
4. Obtíže se setrváváním u jakékoli činnosti, která nenabízí okamžitý zisk.
5. Nestálá a nevypočitatelná nálada.

Hraniční typ:

A. Musí být splněna obecná kritéria pro poruchu osobnosti F60.

B. Musí být splněny nejméně tři příznaky z kritérií B pro F60.30 spolu s nejméně 2 z následujících:

1. Narušená a nejistá představa o sobě samém, cílech a vnitřních preferencích, včetně sexuálních,
2. sklon k zaplétání se do intenzivních a nestálých vztahů, které často vedou k emočním krizím,
3. přehnaná snaha vyhnout se odmítnutí,

4. opakované nebezpečí nebo realizace sebepoškození,
5. chronické pocity prázdnoty (In Praško, 2003, s. 245).

Nyní se podíváme na klasifikaci HPO z hlediska *Diagnostického a statistického manuálu mentálních poruch (DSM-5)*, v anglickém originále *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Uvádím zde tento manuál 5. verze přesto, že se k diagnostickým potřebám doposud často používá či donedávna používal DSM-IV a většina zde uvedených výzkumů posuzuje HPO z hlediska DSM-IV. DSM-5 je dostupný teprve od května roku 2013 a charakteristické rysy HPO oproti DSM-IV znatelně rozšiřuje a upřesňuje, proto považuji za vhodnější uvádět zde co nejaktuálnější porozumění této poruchy. Jedná se o manuál, který je převážně používán v USA a zpravidla popisuje poruchy osobnosti konkrétněji a detailněji, než je možné nalézt v MKN-10. I když popisuje příznaky a charakteristiku poruch osobnosti velice podobně, určité rozdíly však lze nalézt v jeho popisu HPO. Vyčleňuje ji jako samostatnou poruchu osobnosti a nikoliv jako podtyp, jak je tomu v MKN-10.

Charakteristické rysy, kterými se vyznačuje HPO podle DSM-5 vypadají tak, že se jedná o:

Pervazivní vzorec nestability v interpersonálních vztazích, sebeobrazu, afektech a výrazné impulzivity začínající v rané dospělosti a objevující se v různých souvislostech. Porucha je vymezena nejméně 5 z následujících příznaků:

1. *horečné úsilí vyhnout se reálnému nebo domnělému odmítnutí¹,*
2. *projevy nestálých a intenzivních meziosobních vztahů, charakteristických střídáním nadměrné idealizace a znehodnocování,*
3. *poruchy identity: výrazně a trvale nestabilní sebeobraz a vnímání sebe sama,*
4. *impulzivita nejméně ve dvou potenciálně sebepoškozujících oblastech, např. utrácení, sexualita, abúzus látek, bezohledné řízení vozidla, záchvaty vlčího hladu²,*

¹ Poznámka autora této práce: nepatří sem suicidální nebo sebepoškozující chování zahrnuté v bodě 5).

² Poznámka: nepatří sem suicidální nebo sebepoškozující chování zahrnuté v bodě 5)

5. *opakované suicidální tendence, pokusy, hrozby a sebepoškozující jednání,*
 6. *afektivní nestabilita vlivem výrazně reaktivní nálady, např. intenzivní epizodická dysforie, podrážděnost nebo úzkost obvykle trvající několik hodin a pouze zřídka déle než několik dnů,*
 7. *chronické pocity prázdnoty,*
 8. *nepřiměřený, intenzivní vztek či potíže s ovládním vzteku,*
 9. *v reakci na stres přechodné paranoické projevy a těžké disociativní symptomy*
- (Raboch, Hrdlička, Mohr, Pavlovský & Ptáček, 2015, s. 692).

Jak poukazují tyto dvě rozdílné klasifikace – MKN-10 a DSM-5, není nemyslitelné domnívat se, že v praktické diagnostice bude docházet a také dochází, k chybnému stanovení té či oné diagnózy poruchy osobnosti. A to jak díky nejasnostem v jejich popisech a definicích v daných klasifikacích, tak i díky skutečnosti, že osoby s HPO často dostávají označení duálních diagnóz. Praktická situace je taktéž často jiná než ji popisují „učebnicové definice“, které typy poruch zařazují podle svých specifických kritérií, jež nemusí být nutně v souladu s reálnou situací člověka trpícího HPO (Praško, 2003). Klasifikace poruch osobnosti zkrátka nadále zůstává kontroverzním tématem psychologie a psychiatrie, a to navzdory neustálým pokusům o jejich zdokonalování prostřednictvím aktualizací a revizí.

Nelze se tedy podívat některým psychoterapeutickým směřům a psychoterapeutům, kteří si zachovávají svou skepsi vůči používání těchto kategorizací a preferují buďto práci s jednotlivými vyskytujícími se problematikami či syndromy nebo se kategorizacím vyhýbají úplně. Přesto je však nutné brát v potaz a nezapomínat na výhody, které samotná MKN-10 či DSM-5 přinášejí prostřednictvím jednotného a uceleného výkladu, díky němuž lze patřičné osoby rychleji a jednodušeji vymezit a přizpůsobit jim patřičnou léčbu, péči, pomoc a mnoho dalšího.

Je tedy obtížné posoudit, zda osoby, se kterými byl prováděn ve výzkumné části této práce kvalitativní rozhovor, byly skutečně postižené HPO, nicméně podle patřičné

dokumentace a podle MKN-10 skutečně měly patřičnými profesionály udělenou diagnózu F60.31 hraniční typ emočně nestabilní poruchy osobnosti. Během zmiňovaných rozhovorů navíc nedošlo k situacím, které by naznačovaly či vedly k úvahám, že danou diagnózu dotazované osoby mají neprávem.

5 Přístup hraniční osobnosti k výběru životního partnera

Jak je vidno z předchozích kapitol, v průběhu historie bylo představeno hodně teorií zabývajících se výběrem životního partnera. Tomuto tématu se věnovaly rozličné obory filosofie, psychologie a další. Neustále vznikají nové teorie, které čerpají z aktuálních poznatků a výzkumů a obohacují naše dosavadní vědomosti. Podstatně méně výzkumů se však zabývalo výběrem životního partnera u specifických poruch osobnosti, zejména HPO. Navarro-Gómezová, Frías a Palmová (2017) ve svém review uvádějí, že podle databází PubMed a PsychINFO, se mezi rokem 1980 a březnem 2016 zabývalo romantickými vztahy u jedinců s hraniční poruchou osobnosti pouhých 30 výzkumů. Je to až s podivem, že porucha, která tolik postihuje oblast vztahů, byla prozatím z tohoto hlediska tak málo prozkoumána. Pokud už se nějaké výzkumy zabývají problematikou vztahů u osob s HPO, tak se zaměřují na samotné fungování, a často spíše ne-fungování, přímo ve vztahu (Tragesser & Benfield, 2012; Lavner, Lamkin, & Miller, 2015; Bouchard, Sabourin, Lussier, & Villeneuve, 2009). Poslední dobou však výzkumů v této oblasti neustále přibývá a jejich zájem se rozšiřuje, což umožňuje stále více a více objasňovat tuto prozatím opomíjenou oblast.

5.1 Attachment a hraniční porucha osobnosti

Některé takové výzkumy se věnují bezpečnosti attachmentu, což považují pro účely této diplomové práce za podstatné. Styl attachmentu se u osob s HPO silně pojí se strachem z odmítnutí a attachmentové styly jsou u takových osob značně naplněny strachem a nejistotou. Samotné problémy v jejich vztahu s partnerem a jeho volba je tak úzce spjata s nejistým stylem attachmentu (Bleiberg & Markowitz, 2015). Situaci nadále komplikuje skutečnost, že takové osoby kladou na svého partnera velice náročné, až nedosažitelné požadavky a vztah je obecně plný nepředvídatelnosti.

Zajímavý výzkum v této oblasti učinil Bouchard, Sabourin, Lussier a Villeneuve (2009) zkoumající 35 párů, který ve svých výsledcích předkládá data, jež uvádějí, že v 68,6 % případů (oproti 34,3 % v kontrolní skupině) se ve vztahu, kde alespoň jeden z partnerů má diagnózu HPO, nacházejí oba partneři s nejistým stylem attachmentu. Takové vztahy mají tendenci eskalovat a vyznačovat se stále vzrůstající vzájemnou nejistotou, což však kupodivu nemusí nutně znamenat konec vztahu. Takoví partneři se naopak mohou nacházet ve vztahu nespokojení, avšak nadále v něm setrvávat a to déle, než kdyby byli ve vztahu s jedincem s bezpečným stylem attachmentu. Toto tvrzení podporuje i výzkum Lavnera et al. (2015) zabývající se HPO a novomanželi, jehož výsledky vypovídají o tom, že úzkost a tíseň začínají již brzy po uzavření manželství, a že partneři s vyššími hodnotami HPO mají tendenci zůstat ve více nespokojených a bouřlivých manželstvích.

Je však na místě zmínit, že existují i vztahy, ve kterých se nachází pouze jeden partner s nejistým stylem attachmentu, který u svého protějšku vyhledává stabilitu, a takové vztahy mohou fungovat. Zajímavým zjištěním je, že 55,9 % mužů, kteří se v této studii nacházeli ve vztahu se ženou, která měla diagnostikovanou HPO, splňovalo kritéria pro jednu či více poruch osobnosti, ač předpokládaný výskyt poruchy osobnosti v běžné populaci se pohybuje mezi 9 - 15,7 % (Bouchard, Godbout, & Sabourin, 2009). Je obtížné určit, zda je toto zvýšené procento dysfunkčního párování následkem shodných vývojových nedostatků a selhání, nebo zkrátka omezenou dostupností adekvátních partnerů či jiným fenoménem. Takovéto závěry si žádají další výzkumy, které by potvrdily takové výsledky, avšak vzhledem k nedostatečnému probádání této oblasti se lze prozatím pouze domýšlet a usuzovat na základě jiných implikací a poznatků.

Následující výzkum porovnává 13 empirických výzkumů zabývajících se attachmentem a jeho spojitostí s HPO a může tak sloužit jako vcelku spolehlivá studie potvrzující předešlý výzkum. I přesto, že je nutné brát zřetel na to, že jednotlivé porovnávané výzkumy pracovaly s různou mírou závažnosti HPO a používaly mnohdy vlastní či přizpůsobenou terminologii, tak jejich celkové porovnání ve výsledku ukazuje, že každá ze studií potvrzuje silnou asociaci mezi HPO a nejistým stylem

attachmentu, který by se dal popsat jako plný strachu a úzkosti, roztržitosti a nevyřešených témat. Jedinci s takovým typem attachmentu na jedné straně touží po intimitě, ale zároveň se obávají závislosti a odmítnutí. Tato zjištění jsou v souladu s dosavadními klinickými teoriemi a poznatky o HPO (Agrawal, Gunderson, Holmes, & Lyons-Ruth, 2004). Na základě takového srovnání lze už s mnohem větší jistotou říci, že nejistý attachmentový styl má silnou spojitost s HPO, a lze ho považovat za jeden z jejích obvyklých rysů.

5.2 Problémová oblast intimacy

Není žádným tajemstvím, že oblast intimacy je úzce propojena s HPO. Opět se lze setkat s určitým opomíjením této oblasti, možná i díky komplikovanému získávání spolehlivých dat či tabuizaci sexuality a intimacy v dnešní společnosti. A i když se tato práce v určitém smyslu slova nezabývá tématy intimacy či sexuality, přesto považují za důležité se zde zmínit alespoň o některých výzkumech a jejich poznatcích. Tato oblast je totiž nepřímo spjata s výběrem životního partnera, a to nejen z pohledu výběru pohlaví partnera, ale také vzhledem tomu, že může poskytovat přesnější a ucelenější povědomí toho, jakého partnera budou osoby s HPO vyhledávat.

Jedním takovým výzkumem, který porovnával různé poruchy osobnosti v oblastech výběru partnera a sexuálního fungování, popsal zvýšený výskyt homosexuální a bisexuální orientace u osob s HPO a sexuálního styku s partnerem stejného pohlaví. Tento výzkum také poukázal například na zvýšené uzavírání manželského sňatku v nižším věku a větší rozvodovost, především ze strany mužů, což prisuzuje domněnce větší míry závislosti u žen (Collazzoni et al., 2017).

Sexuální orientací se zabýval například i výzkum Reicha a Zanariniové (2008), který jen potvrzuje výsledky předešlého výzkumu ohledně homosexuality a bisexualitu u jedinců s HPO a podrobněji se zabývá tím, že osoby s HPO mají tendenci častěji měnit pohlaví svých intimních partnerů, nikoliv však svou sexuální orientaci. Tato skutečnost se týká stejnou měrou mužů i žen a poukazuje na důležitost rodinné historie

ve vztahu k této oblasti. Podle výsledků tohoto výzkumu se tento fenomén týká přibližně třetiny osob s HPO.

Další výzkum se zabýval identifikací 3 problémových vzorců, které způsobují problémy v sexuální oblasti: vyhýbání se sexu kvůli strachu z prožití nepříznivých pocitů, negativní symptomy vznikající po konsenzuálním aktu sexu a obecné sexuální obtíže. Výsledky ukázaly, že se tyto problematické vzorce se nacházely u jedinců s HPO ve zvýšené míře, a to v 41 % v případě vyhýbání se sexu kvůli strachu z prožití negativních příznaků, v 34,1 % u symptomů vznikajících po konsenzuálním aktu sexu a v 47,6 % v případě obecných sexuálních obtíží. Tato čísla jsou mnohonásobně vyšší než u jiných poruch osobnosti, kde se ty samé vzorce vyskytují v příslušných 5,6 %, 9,7 % a 12,5 %. Součástí tohoto výzkumu bylo taktéž porovnání těchto vzorců z hlediska pohlaví, přičemž ženy s HPO vykazovaly tyto vzorce v 65,2 % a muži s HPO v 45,9 % případů (Zanarini et al., 2003). Zajímavým zjištěním této studie je též skutečnost, že během následujících 6 let tyto hodnoty výrazně klesly, a to bez dostupných znatelných příčin. Lze se však domnívat, že za možný úbytek odpovídají případné terapie či jiné vypořádání se s problematikou.

Posledním výzkumem týkajícím se intimity a sexuality, kterým se zde budu zabývat, je výzkum provedený Bouchardem, Godboutovou a Sabourinem (2009), ve kterém se věnovali vzorku 34 žen s HPO. Procento žen, které uvedly, že za svůj život mělo více než 30 partnerů, bylo desetkrát vyšší než u kontrolní skupiny. Tento poznatek je v souladu s klinickými poznatky ohledně HPO a výsledky jiných výzkumů (Clifton, Pilkonis, & Mccarty, 2007). Výsledky dále ukázaly, že u žen je typ a frekvence sexuálního chování silně ovlivněna tím, zda se daná žena nachází v partnerském vztahu a také, že subjektivní prožitek sexuality je odlišný, než jak je tomu u ostatních žen, a to v dimenzích ambivalence, negativních nálad a zejména pocitu, že jsou k něčemu nuceny, a to i v případě vynětí efektu zneužití z konečné analýzy výsledků. Podrobnější analýza odhalila, že strach z odmítnutí hraje v této asociaci významnou roli. Z toho tedy vyplývá, že attachmentový styl u jedinců s HPO zřejmě interferuje nejen s obecným interpersonálním fungováním, ale také s více

intimní oblastí subjektivního sexuálního prožitku. Tento poznatek podstatného vlivu HPO na oblast intimity je zřídka brán v potaz v klinické praxi a výzkumech.

5.3 Specifické strategie výběru partnera u osob s hraniční poruchou osobnosti

Téma výběru partnera je pro osoby s HPO velice specifickou záležitostí, neboť může mít vzhledem k podstatě samotné poruchy zásadní vliv na intenzitu symptomů a její vývoj. To je ovlivněno i konkrétní osobností partnera, kterého si osoby s HPO volí. Samotnému výběru životního partnera ze strany osob s HPO se věnuje poměrně méně výzkumů. Jeden takový výzkum se soustřeďuje na dimenzi výběru partnera z hlediska, zda budoucího partnera osoby s HPO již znali, či se jedná o novou osobu v jejich životě. Ten samý výzkum taktéž zjišťoval, zda agresivita a citlivost mají vliv na tuto dimenzi. Ve výzkumu se ukázalo, že interpersonální agresivita je asociována se zvýšenou pravděpodobností volit jako partnera osobu novou, zatímco interpersonální citlivost nemá na výběr partnera žádný vliv (Cheavens, Lazarus, & Herr, 2014).

Výběr partnera je u jedinců s HPO také do určité míry ovlivněn typicky se vyskytující touhou po okamžitém uspokojení a tendencí nebrat v úvahu dlouhodobé hledisko a jeho zisky, které se u takových osob obvykle objevuje. Výzkum Lawrencové, Allena a Chanenové (2010) tuto myšlenku potvrzuje a poskytuje data, která udávají, že se tyto jevy vyskytují nezávisle na pocitech odmítnutí a hněvu a mají spjitost spíše s impulzivitou. Časové oddálení nebo dlouhodobý zisk uvedený v tomto výzkumu přitom mohl představovat pouze jediný den, kdy účastníci s HPO měli sklony přijmout nižší sumu peněz, jelikož byla dostupná okamžitě, než aby počkali 24 hodin na plnou částku peněz. Je zapotřebí ovšem brát v úvahu, že tento výzkum pracoval s nižší věkovou skupinou (15 - 24 let) než bývá u výzkumů HPO obvyklé a tendence přijmout okamžitou odměnu tak mohla být akcentována vyšší impulzivitou nacházející se v mladším věku u HPO (Stevenson, Meares, & Comerford, 2003). Je také možné, že impulzivita, která se tak často vyskytuje u HPO, přispívá ke vstupu do vztahu a partnerství s menší prozíravostí a zhodnocením vhodnosti potenciálního partnera. To ve spojení s nepřiměřenými projevy hněvu a kolísáním mezi idealizací

a devalvací partnera může vést k více konfliktním vztahům, většímu stresu, problémům v intimní oblasti a riziku ocitnout se v zneužívajícím vztahu (Daley, Burge, & Hammen, 2000). I přes rozličná omezení těchto výzkumů podávají tyto alespoň částečné vysvětlení pro to, proč jedinci s HPO mívají často větší počet intimních partnerů a vlastní kritéria, podle kterých si vybírají své partnery.

Existují také výzkumy, které blíže poukazují na souvislost mezi vztahy v rodině během dětství a volbou partnera. Jedna taková studie uvádí 4 kategorie, které se vyskytují u jedinců s HPO (Hoffman, Buteau, Hooley, Fruzzeto, & Bruce, 2003):

- 1) rodinní příslušníci a partneři mají obecně malou představu o tom, co je to HPO;
- 2) čím lepší představu o tom, co je to HPO, mají, tím více podléhají depresi, nepřátelství a cítí se zatíženi;
- 3) existuje vysoký stupeň porozumění a shody mezi osobami a těmi, kteří jsou v osobnostních rysech osobám s HPO blízko;
- 4) osoby s HPO a jejich blízcí se nepodobají v osobnostních rysech rodinným příslušníkům (nebo partnerům), které osoby s HPO vnímají jako mající vyšší hladiny neuroticismu a nižší hladiny extraverze a otevřenosti.

Záležitost rodiny a rodinných příslušníků je tedy další důležitou komponentou při porozumění toho, jakým způsobem si jedinci s HPO volí své partnery. I zde již zmíněný výzkum Boucharda et al. (2009) mimo jiné ukázal, že u životních partnerů, jejichž protějškem je osoba s HPO lze naměřit až dvakrát vyšší psychologickou úzkost či tíseň, než je tomu u partnerů, kde se HPO nevyskytuje. To jen podporuje myšlenku závažnosti a důležitosti raných attachmentů a vztahů v rodině během dětství jako potenciální hrozby rozvoje HPO.

Opět je však nutné upozornit na určité limity a nedostatky většiny v této kapitole představených výzkumů týkajících se HPO. Je nutné zohlednit často poměrně malé výzkumné vzorky, zaměňování partnerů a rodinných příslušníků jako majících identickou funkci, nebo nedostatečně reprezentativní vzorek jak HPO, tak populace, se

kteřou byli takoví jedinci porovnávaní. Zásadním problémem je též skutečnost, že jedinci s HPO, kteří jsou v naprosté většině těchto výzkumů respondenty, jsou jimi na základě formálně udělené diagnózy HPO. Ač je to pochopitelné a logické, představuje to určitou komplikaci z hlediska posouzení autentičnosti dat. Takoví jedinci jsou totiž často lidmi, kteří vyhledávají odbornou pomoc, a celková a reálná populace HPO se tedy může zjištěním těchto výzkumů do větší či menší míry vymykat. Pokud k tomuto faktu přidáme i vyskytující se nepřesné či špatně udělené diagnózy, může být výsledné schéma HPO poněkud odlišné od konsenzu vědecké komunity. Za další omezení lze považovat retrospektivní či průřezovou metodu vyšetření a spoléhání se na selfreporty dotyčných osob ohledně jejich sociálního prostředí a fungování. Takové výpovědi mohou být značně ovlivněny subjektivním vnímáním či náladou během vyplňování dotazníku apod. (Daley et al., 2000). Vzhledem k těmto argumentům je tedy evidentní, že tyto výzkumy mohou ve většině případů na určitou problematiku sice poukázat, nelze však takový výzkum a jeho výsledky považovat za zcela spolehlivé a definující.

6 Vlastní výzkumné šetření

6.1 Cíle

Cílem výzkumu této práce je prostřednictvím kvalitativního polostrukturovaného rozhovoru zjistit jaké strategie výběru životního partnera používají ženy s hraniční poruchou osobnosti. S tímto záměrem je stanovena i výzkumná otázka, která zní:

Jakým způsobem si vybírají svého životního partnera v období časně dospělosti ženy s hraniční poruchou osobnosti?

6.2 Zkoumaný soubor

Zkoumaný soubor byl zvolen za použití záměrného výběru, který odpovídá aplikaci kvalitativního přístupu. Zkoumaným souborem jsou ženy v období časně neboli „mladé“ dospělosti, tak jak toto období vymezuje Vágnerová (2000), a to mezi 20. a 35. rokem života. Toto období bylo zvoleno, neboť má nejvýraznější asociaci s HPO. Vyvstávají v něm obvykle rovněž témata odpoutávání se od rodiny, zralejší osobnosti, menšího vlivu okolí a výhledu do budoucnosti s ohledem na založení rodiny, což značně rezonuje se zkoumanou problematikou. Specifikace a omezení výběru výzkumného vzorku na ženy je učiněno z důvodu výskytu a dostupnosti vhodných respondentů. Dalším kritériem pro výběr respondentek bylo patřičné udělení diagnózy hraniční poruchy osobnosti (HPO), tak jak ji uvádí MKN-10, tedy emočně nestabilní porucha osobnosti – typ hraniční (F60.31).

Respondentky byly získávány na základně kontaktu s facebookovou skupinou určenou pro jedince s HPO a prostřednictvím následného doporučení od samotných respondentek či jiných osob. Respondentkám byl nejprve stručně představen chystaný výzkum, požadavky na rozhovor, jeho celková časová náročnost a následně domluvena schůzka. Samotný rozhovor se uskutečnil s 5 respondentkami.

6.3 Metodika

Byl proveden polostrukturovaný kvalitativní rozhovor celkem s 5 respondentkami odpovídající výše zmíněným specifikacím. Všechny rozhovory byly uskutečněny na stejném místě – v poklidné kavárně v centru Prahy, v přibližně stejný čas brzkého odpoledne. Variabilita vnějších rušivých či ovlivňujících proměnných byla tedy co nejvíce redukována, aby byly nastoleny co nejpodobnější podmínky pro všechny respondentky.

Scénář rozhovorů byl ve všech případech stejný. Po krátkém seznámení se a představení výzkumu byl respondentkám sdělen přibližný harmonogram rozhovoru a následně předložen k podpisu informovaný souhlas. Ten obsahoval:

- krátký popis předmětu a provedení výzkumu,
- zajištění anonymity,
- upozornění, že během rozhovoru bude pořizován zvukový záznam, který bude k dispozici pouze výzkumníkovi a po jeho transkripci bude zničen,
- prohlášení, že respondentka je držitelkou diagnózy hraniční porucha osobnosti (F60.31)
- připomínku, že respondentka může rozhovor kdykoliv přerušit a svoji účast na výzkumu odmítnout.

Žádná z respondentek neprojevila nespokojenost či nevoli souhlasit se všemi podmínkami a informovaný souhlas podepsaly. Následoval nahrávaný rozhovor, po němž byl poskytnut dostatečný prostor pro zpětnou vazbu a reflexi. Na závěr byla respondentkám na základě společné dohody stanovena jména, pod kterým budou v této práci uváděny.

Délka samotných rozhovorů se pohybovala v rozmezí 25 - 46 minut. Na začátku byla respondentkám položena ověřená obecná otázka týkající se začátku jejich vztahů. Respondentkám byl ponechán prostor pro vlastní rozvoj a vyjádření myšlenek. V průběhu rozhovoru se vynořovaly oblasti, které byly na základě vlastního uvážení výzkumníka hlouběji prozkoumávány, či na které se následně doptal z důvodu neporozumění či nejasností. To vše s úmyslem dozvědět se potřebné informace pro

zodpovězení výzkumné otázky. Rozhovor pokračoval tímto způsobem s tím, že výzkumník jeho směřování podle potřeby kontroloval a usměrňoval tak, aby byly prozkoumány patřičné oblasti. Následný zvukový záznam byl jasně srozumitelný a transkripce samotného rozhovoru proběhla bez problémů.

Analýza dat byla provedena za použití tematické analýzy. Tato metoda byla zvolena na základě struktury výzkumu, počtu participantů a dalších specifik, které tento způsob analýzy dat umožňuje. Tematická analýza, někdy též nazývána obsahová analýza nebo také analýza témat, je jednou ze základních metod kvalitativního způsobu analýzy dat. Mnohé jiné metody - jako například zakotvená teorie - z ní přímo vycházejí či alespoň částečně čerpají. Výhodou tohoto způsobu analýzy je, že je velice flexibilní, dokáže pracovat se širokou škálou materiálů a umožňuje hlubší porozumění poskytnutým informacím a datům. Jelikož se jedná o velice rozšířenou metodu, není tedy sebemenší problém nalézt vhodný manuál, podle kterého si ji lze osvojit a aplikovat. „Tématem“ se ve významu této metody myslí určitý významový vzorec, který se v analyzovaném souboru dat obvykle opakovaně objevuje a má relevantní význam. S touto skutečností se pojí určitá kritika této metody, neboť vyhodnocení určitých vzorců jako tématu je vysoce závislé na hodnocení výzkumníka, jeho předsudcích, zkušenostech apod. Po důkladném seznámení se s nasbíranými daty jsou prostřednictvím kódování určeny základní významové jednotky a výsledné téma tedy popisuje specifickou množinu kódů, která se v datech vyskytuje (Willig, 2013).

6.4 Výsledky

V této podkapitole jsou uvedené výsledky provedeného výzkumu. Nejdříve uvádím pro přehlednost stručné představení jednotlivých respondentek, neboť jednotlivá témata jsou pro lepší představu či výstižnost doplněna o úryvky z rozhovorů.

Andrea

Andree je 24 let, je svobodná, bezdětná a momentálně studuje na vysoké škole. Během rozhovoru je Andrea nejistá, avšak postupně se uvolňuje a hovoří hodně do detailů. V průběhu rozhovoru opakovaně dává najevo svou nejistotu a nerozhodnost.

Z jejího vyjadřování je vidět, že nad věcmi hodně přemýšlí. Ve svých výpovědích hodně zmiňuje svého otce a otčima, často ve spojení s konflikty, nebezpečím a výběrem starších mužů. U partnerů prý hledá bezpečí a stabilitu. Partnerů neměla mnoho, zmiňuje problémy s intimitou. Ženy ji nepřitahují.

Veronika

Veronice je 27 let, je svobodná a bezdětná. Dokončila střední školu a momentálně pracuje na administrativní pozici. Během rozhovoru působí energicky, avšak místy u ní dochází k delším pauzám mezi řečí. Ve výpovědích mluví o neschopnosti otevřít se partnerovi a volbě výrazně starších partnerů. To si částečně vysvětluje tím, že je ráda ve vztahu submisivní a také tím, že nechce děti a její starší partneři vždy už nějaké měli. Rovněž ve výpovědích naráží na problémy s otcem v dětství. Zkušenosti se ženou jako partnerkou má, ale preferuje muže.

Alena

Aleně je 24 let, je ve vztahu se ženou a bezdětná. Dokončila střední školu a současně pracuje v informačních technologiích. Působí příjemně a přívětivě a vyjadřuje se s rozvahou. Během rozhovoru často vyjadřuje potřebu být opatrná a v bezpečí. Drogy ani alkohol neužívá. O dětství nechce příliš mluvit, pouze zmiňuje konflikty s otcem. U partnerky hledá pozornost a péči, muže už za partnera prý nechce.

Martina

Martině je 23 let, je ve vztahu s mužem a je bezdětná. Vystudovala střední školu a nyní pracuje v oblasti hoteliérství, avšak zmiňuje, že práci často střídá. Ze začátku rozhovoru působí úzkostně, postupně se uvolňuje. Opakovaně zmiňuje konzumaci alkoholu ve spojení s krátkodobými vztahy, kterých bylo mnoho. U partnera hledá bezpečí a zájem. Vyjadřuje rovněž nejistotu ohledně citů, pochybuje o lásce. S otcem měla v dětství špatný vztah plný konfliktů a prý došlo i k sexuálnímu zneužívání. Intimní zkušenosti se ženou má, ale uvádí svou orientaci jako heterosexuální.

Lucie

Lucii je 31 let, je rozvedená a momentálně je ve vztahu s mužem, se kterým má 1 dítě. Vystudovala střední školu a momentálně je na mateřské. Během rozhovoru působí úzkostně, submisivně a tiše. Ve výpovědích několikrát mluví o nejistotě, zda dokáže milovat. Partner pro ni musí představovat stabilitu a bezpečí. Má tendenci vybírat si submisivní partnery se ženskými prvky. Uvádí konflikty s autoritativním otcem. Často také zmiňuje fyzickou intimitu jako prostředek sblížení se s potenciálním partnerem. Krátkodobých partnerů měla mnoho. Alkohol nekonzumuje. Vztah se ženou měla a hodnotí ho jako pozitivní. Svou sexuální orientaci uvádí jako bisexuální.

V průběhu tematické analýzy vyvstávaly 4 opakující se témata: problémový vztah s otcem, touha po bezpečí a stabilitě, ambivalentní touha po blízkosti a impulzivita při výběru partnera. Každé z témat je podrobněji popsáno níže.

Téma 1 - Problémový vztah s otcem

Toto téma je uvedeno jako první, neboť jeho výskyt je nejpravidelnější a zasahuje i do ostatních oblastí a témat, a působí rovněž jako určitý ústřední bod, na jehož základě lze vypožorovat další odvíjející se chování a jednání respondentek.

Během jednotlivých rozhovorů se opakovaně vyskytovalo téma dětství a dysfunkce v rodině. Důležitou osobou, která se jeví jako ústřední, je zejména otec nebo osoba, která otce zastupuje, v každém zde uvedeném případě muž. Respondentky obvykle uváděly komplikovaný vztah s otcem, jeho častou agresivitu a přehnané autoritářství při výchově, jeho nedosažitelné požadavky a nároky, ponižování a nedoceňování úspěchů respondentek. Ve třech případech docházelo k fyzickému násilí ze strany otce, jak k respondentkám, tak k jejich matkám. Dvě respondentky uvedly, že došlo i k sexuálnímu zneužívání.

Jedna respondentka mluvila o násilném chování svého otce, o tom, jak ji opakovaně unášel a vyhrožoval její matce. Poté navázala tím, že po odchodu otce z rodiny měla taktéž komplikovaný vztah se svým otčímem. O evoluci jejich vztahu

povídala tato respondentka poměrně detailně a považuji za vhodné zde uvést úryvek z našeho rozhovoru.

V: A s otčímem tedy také vznikaly konflikty?

*R: Už taky moc ne. My se teda jako moc nevidáme, ale bejval docela hroznej no. Já asi tím, že jsem byla *pauza* jako nebyla jeho dítě, tak jsem vždycky měla pocit, že mě jako nesnáší. A byl hodně jako autoritářskej a myslím, že kvůli němu jsem jako hodně úzkostná. Vždycky po mě jako vyžadoval skvělý výsledky, ale dělal to takovým způsobem, že vlastně mi vždycky všechno znechutil, že jsem to dělat nechtěla. Náhodně mi právě říkal, jako že jsem k ničemu, a že *pauza* nic nedokážu. To bylo vlastně, co jsem domu nosila za známky, že budu jako k ničemu *pauza* že jsem měla nejdřív tu tendenci být jako poslušná holčička, co nosí ty dobrý známky, a pak pravej opak, pak jsem na to úplně kašlala, chodila jsem za školu *pauza* že mi to vlastně bylo úplně jedno. Jsem viděla, že prostě to jako nemá smysl, že tím, že budu mít dobrý známky, tak jako nedocílím toho, aby on mě měl rád.*

(Andrea, 24 let)

Téma 2 - Touha po bezpečí

Toto téma bylo v průběhu rozhovorů často respondentkami zmíněno ve spojitosti s jejich partnerem, a to až už pomyslnou představou životního partnera či s reálným partnerem, se kterým jsou respondentky ve vztahu či ve vztahu někdy byly. Součástí tohoto tématu je i jeho projev v oblasti vyhledávání partnera – tři z respondentek mluvily o bezpečí jako podmínce pro navázání vztahu s partnerem. Uváděly, že potenciálního partnera musí nejdříve dobře znát a mít jistotu, že jim od něj nic nehrozí. Většinou se tedy jedná o někoho z okruhu přátel, koho už dobře znají. Dvě z těchto tří respondentek si podle jejich výpovědí zajišťují jistotu a bezpečí tím, že vyhledávají partnera prostřednictvím internetu, kde ho (nebo ji) mohou nejdříve dostatečně poznat.

Podstatnou komponentou tohoto tématu je i věk partnera. Jak se během rozhovorů ukázalo, preferovaný věk partnera byl ve všech případech o 10 - 20 let vyšší nežli věk samotných respondentek. S tím se pojí i vyhledávané bezpečí a stabilita, kterou jim prý takoví partneři dokáží poskytnout. Čímž není v první řadě myšleno finanční zajištění nebo poskytnutí bydlení či podobně, ale spíše ochrana. Vysvětlením tohoto úkazu může být tvrzení jedné respondentky, že výběr staršího partnera má spojitost s nahrazením jejího otce, který byl nedostupný, a proto si prý vybírá bezpečné otcovské figury, které jsou také často nedostupné. Takováto selfanalýza by pravděpodobně potěšila mnohé psychoanalyticky, ovšem je třeba upozornit, že možných vysvětlení a interpretací může být více.

Ve spojitosti s bezpečím se v rozhovorech vyskytovala i samotná charakteristika partnera. Lépe řečeno partnera či partnerky. Intimní zkušenost se ženou měly čtyři z pěti respondentek, přičemž dvě z nich otevřeně uváděly svou orientaci jako bisexuální. V souhrnné analýze se ukázalo, že s ohledem na téma bezpečí se výběr respondentek orientoval převážně tak, že ve čtyřech z pěti případů preferují a vyhledávají takové dlouhodobé partnery, kteří jsou pro ně neohrožující (tzn., že nejsou otevřeně agresivní či autoritářští) a mají do velké míry mírnou, pečující a přemýšlivou povahu. Dvě respondentky rovněž uvedly, že preferují sebevědomé muže, kteří se dokáží o věci postarat a ony se za něj mohou jakoby schovat. Obě bisexuální a jedna další respondentka také uvedly, že vyhledávají takové partnery či partnerky, kteří mají převahu ženských charakterových prvků, a je možné předpokládat, že takoví partneři či partnerky nejsou vnímáni jako ohrožující (a možná tedy nepřipomínající zážitky s otcem z dětství). Pro bližší přiblížení této problematiky lze na závěr tohoto tématu představit následující úryvek z rozhovoru.

V: Můžete tedy možná popsat jednotlivé případy?

*R: Tak u toho prvního, co jsem popisovala, tak to byla taková jako optimistická povaha, smysl pro humor *pauza* no zároveň jako nějaká pozornost a asi ne vyloženě mužný typy. Spíš takový *pauza* ne vyloženě takový ty dominantní prostě chlapy vůbec, ale spíš, že možná mají převahu i nějakých ženských*

*prvků. To vlastně převládá dost teďko u toho mýho současného partnera *pauza* no ten je hodně takovej, jako že právě se nedokáže prosadit, nedokáže se ozvat jo, je hodně takovej v tomhle *pauza* submisivní, já nevím, jestli je to správný slovo nevím, asi bych potřebovala lepší, ale teď nevím. No vlastně úplně první vztah, kterej jsem tady nezmiňovala, kterej teda trval jenom pár měsíců, tak to byl vlastně výjimkou, že ten partner byl hodně takovej jako právě dominantní a hodně jako svým chováním mi připomínal mýho otce a *pauza* mně to přijde jako bych pak se spíš snažila jako hledat typy úplně opačný.*

(Lucie, 31 let)

Téma 3 - Ambivalentní touha po blízkosti

Zásadním tématem se během analýzy dat ukázala být touha po blízkosti. Tato touha se ve všech případech objevovala s ambivalentní povahou. Na jedné straně převládala u respondentek jasná touha po blízkosti a lásce, na straně druhé však panoval velký strach a úzkost partnerovi se otevřít, a tím mu tedy být blízká nazpět. Lze polemizovat, že onen strach otevřít se pramení z nízkého sebevědomí, nejistoty a z úzkostí, kterými disponují respondentky s hraniční poruchou osobnosti. To lze ukázat na následujících dvou příkladech.

V: A je pro vás problémem se partnerovi otevřít, jestli rozumíte co tím myslím?

*R: Jo, rozumím *pauza* a jo. Já mám prostě ráda svůj prostor a moc si tam lidi nepouštím. To je taky problém, protože partner si pak vždycky myslí, že je něco špatně, že mu zahejbám nebo tak podobně *pauza* přitom já třeba řeším jenom něco, ale on má pocit, že když mu nechci říct, o co jde, tak že je to hned něco vážnýho a pak se to celý sune a hádáme se a on mi nevěří.*

(Veronika, 27 let)

V: Myslíte cítit vzájemnou lásku?

R: Asi jo, ale vždycky jsem si jí nebyla jako jistá. Vždycky jsem byla v těch vztazích hrozně jako nejistá. Že vlastně toho druhýho ztratím, že o mě už ztratí

ten zájem. A často jsem jako pochybovala o tom, jak je to vlastně z té druhé strany. A možná to bylo i tím, že jsem si fakt vybírala ty partnery, co byli jako trochu nedostupný v nějakým ohledu. Jenže já vždycky měla tu smůlu, že nakonec dostupný byli, tak to je větší průser, než kdyby zůstali nedostupný.

(Martina, 23 let)

Z výpovědi též lze usuzovat, že ženy s hraniční poruchou osobnosti často pociťují ve vztahu jakousi povinnost vyhovět představám svého partnera či partnerky o nich samých, a podřizují tomu své chování a jednání, což by mohlo alespoň částečně vysvětlit velikou úzkost a tlak, který takové ženy ve vztahu pociťují. Může tomu tak být například z důvodu nízkého sebevědomí a na základě již zmíněných zážitků z dětství. To, že neustále hrají nějakou roli a nasazují masku, může vyvolávat trvalý pocit nepohodlí a touhu po útěku ze vztahu jakožto dosažení úlevy. Toto dilema lze představit následujícím úryvkem z jedné z výpovědí.

V: A co je na vás, myslím bez skryté vás, tak špatného, že by vás měl přestat mít rád?

R: Já nevím, já mám totiž pocit, že chlapi v mém okolí mají hroznou tendenci si mě idealizovat. Do mě prostě projikují to, co oni sami tam chtějí vidět. A já pak prostě cejtím hroznej tlak, že oni mě viděj jako někoho jinýho nebo mě viděj jinak, než jak já sama se prožívám a ten tlak je vlastně hroznej, protože najednou musím dostát nějakýmu jejich jako ideálu a mam pocit jakoby, že to vlastně není možný.

V: A proč musíte dostát tomu ideálu?

*R: No, protože možná *pauza* ach jo *smích* Protože se bojím, že by mě pak třeba neměli tak rádi.*

V: Viděli by vás takovou, jaká jste?

R: Jo, to je strašný.

(Andrea, 24 let)

Většina rozhovorů byla protkána přímými či nepřímými poznámkami a pochybami ohledně toho, zda partnera vlastně milují a nejistotou toho, zda lásku vůbec někdy prožily, či zda jsou toho vůbec schopny. Téma blízkosti je tedy potenciálně do určité míry ovlivněno nízkým sebevědomím. S tím se pojí i skutečnost, že dvě respondentky hovořily o sexu jakožto domnělém prostředku získání si blízkosti. Z oněch rozhovorů je evidentní, že sex byl jimi považován za prostředek potvrzování si vlastní hodnoty, čili zvyšování si sebevědomí. Tento poznatek spolu s ostatními by mohl sloužit jako částečný základ pro vysvětlení pověstné sexuální promiskuity, která se u žen s hraniční poruchou osobnosti může vyskytovat. Této oblasti se věnuji dále pod následujícím tématem impulzivity.

Téma 4 - Impulzivita při výběru partnera

Doprovodným fenoménem, který se vyskytuje napříč všemi rozhovory, je značná impulzivita při výběru partnera. Samotná impulzivita je podstatnou složkou hraniční poruchy osobnosti, takže není žádným překvapením, že se vyskytuje i v oblasti výběru životního partnera. Míra této impulzivity se přitom zdá být do určité míry ovlivněna věkem respondentek, jejich zkušenostmi a také tím, zda dochází na terapii, či alespoň s terapií mají nějaké zkušenosti. Zpravidla platilo, že čím více zkušeností s terapií respondentky měly, tím menší impulzivitou projevovaly při volbě partnera. Toto zjištění tedy podporuje myšlenku efektivity terapie u osob s HPO přinejmenším v této oblasti. Jedna respondentka v souvislosti s výběrem partnera a docházením do terapie říká následující:

. . . Ted' s tím právě bojuju, že tam mam oba ty extrémny, že buď do toho fakt jako spadnu a vůbec netuším, co bude zejtra a co bude za měsíc a je to průser, anebo do toho jdu po hlavě a časem prostě zjistim nebo časem začnu mít fakt pocity viny, že vlastně toho druhýho tak trochu vodím za nos. A vlastně mě to jakoby mrzí, protože já většinou v tom vztahu jsem a fakt se chci jako hodně zamilovat a vím, že tohle je ten správnej člověk, se kterym bych prostě měla bejt,

*protože je stabilní, protože to není hajzl, ale prostě *pauza* prostě to nejde, ještě se mi to nikdy nepovedlo.*

(Martina, 23 let)

Z tohoto úryvku je patrné, že terapie sice respondentce pomohla v uvědomění si její impulzivity, která byla v tomto případě regulována analytickým myšlením. Zda to však této konkrétní respondentce pomohlo v oblasti výběru partnera, je ovšem sporné, neboť zamilovanost a výběr partnera nelze zcela podřizovat logickým zákonitostem, které by šlo snadno analyzovat a řídit se podle nich. Teorie sociální výměny by tedy v tomto případě zřejmě neobhájila své stanovisko.

Do jaké míry je jejich volba partnera řízena impulzivitou, se zdá být také spojeno mimo jiné s konzumací drog a alkoholu. A to obzvláště v mladším věku a při volbě, pokud to tak lze nazvat, krátkodobých partnerů, které respondentky často označovaly spíše pojmem „vztahy na jednu noc“ nebo „jednorázovky“.

Zkušenosti s těmito vztahy se u respondentek projevovaly dvojnásobem. V případě dvou respondentek se konzumací alkoholu a drog podle jejich výpovědí důsledně vyhýbaly. Což mělo v souvislosti s jejich opatrností a až straněním se intimních zkušeností, za následek menší počet takových partnerů. V druhém případě se u ostatních tří respondentek objevoval podstatně vyšší počet takových partnerů, a to v desítkách (dle výpovědí 10 - 30). Takové partnerky hojně konzumovaly alkohol či drogy a neměly problémy s fyzickou blízkostí či intimní oblastí. Z výpovědí těchto žen vyplynulo, že konzumace alkoholu či drog sloužila nejen jako prostředek k uvolnění a odbourání zábran v případě výběru krátkodobého či dlouhodobého partnera, ale i jako prostředek sloužící ke zvládnutí úzkosti a tísně, kterou často pociťovaly během samotného vztahu (i dlouhodobého). Taková konzumace ovšem poskytla jen krátkodobou úlevu a dostavovaly se další pocity úzkosti a tísně, což obvykle vedlo k opětovné konzumaci drog či alkoholu.

7 Diskuse

Ve výzkumu pěti žen jasně vyvstávají 4 opakující se témata - problémový vztah s otcem, touha po bezpečí, ambivalentní touha po blízkosti a impulzivita při výběru partnera. Tato témata podávají určitou představu o problematice výběru partnera u žen s hraniční poruchou osobnosti a odpovídají na výzkumnou otázku.

Provedený výzkum ukázal, že traumatické zážitky z dětství a tehdejší vztah s otcem má podstatný vliv na strategie, které ženy s hraniční poruchou osobnosti používají při volbě svého partnera v období časně dospělosti. Tento vztah se v dětství obvykle projevoval přehnaným autoritářstvím, konflikty, nedoceněním, ponižováním, fyzickým násilím a v některých případech i sexuálním zneužíváním. Z každého hlediska se zřetelně jednalo o prostředí, které nemohlo být dítětem vnímáno jako bezpečné. Tento nejistý vztah se následně promítal i do partnerských vztahů. I když se tento výzkum nezabýval přímo attachmentem, je na místě poukázat v tomto ohledu v jeho výsledcích na určitou shodu s výzkumy, které se zabývají asociací hraniční poruchou osobnosti a attachmentu (Bleiberg & Markowitz, 2015).

Touha po bezpečí se zdá mít určitou asociaci s problémovým vztahem s otcem, neboť se tu vyskytuje určitá spojitost s vyšším vyhledávaným věkem partnera. To by mohlo symbolizovat a dále podporovat domněnku nahrazování si vztahu z dětství a hledání stability. Touha po bezpečí též může souviset se samotnou preferencí pohlaví partnera a samotnou sexuální orientací. Jedním ze způsobů, jakým se to může projevit, je preference takových partnerů, kteří nejsou ženami s hraniční poruchou osobnosti vnímání jako nebezpeční. Je možné, že u některých respondentek je právě toto důvod, proč je jejich sexualita bisexuální či homosexuální. Výzkumů na toto specifické téma je však v literatuře značný nedostatek a tak se prozatím lze pouze domýšlet a snažit se podnítit nové výzkumy věnující se této problematice.

Téma ambivalentní touhy po blízkosti je svým způsobem charakteristické pro hraniční poruchu osobnosti. Tato oblast je ve výpovědích respondentek protkána

nejistotou, nízkým sebevědomím, úzkostí a strachem z otevření se druhému člověku. Ambivalentní povaha vztahů je u hraniční poruchy osobnosti poměrně dobře dokumentována, a tak není nikterak překvapující, že je ji možné nalézt i při zkoumání faktorů, kterými se ženy s hraniční poruchou osobnosti řídí při volbě svého životního partnera.

Poslední opět již dobře prostudovanou oblastí hraniční poruchy osobnosti je impulzivita. Tato dimenze ukázala jednak její vliv na konzumaci alkoholu a drog (která následně může ovlivnit výběr partnera), ale také to, že má zásadní vliv na výskyt a počet krátkodobých vztahů. Tento poznatek potvrzují i jiné výzkumy zabývající se impulzivitou při výběru partnera u jedinců s hraniční poruchou osobnosti (Lawrenc, Allen, & Chanen, 2010).

Přes všechny tyto poznatky jsou však výsledky tohoto výzkumu z určitého hlediska limitovány. A to například časovým rámcem, který byl omezený. Během rozhovorů totiž vycházely na povrch další a další faktory, které by mohly výsledek ovlivnit, ale vzhledem ke struktuře výzkumu nebylo možno se jim hlouběji věnovat. Další navazující rozhovory s respondentkami by tedy mohly odhalit více informací, které by umožnily bližší identifikaci dalších možných témat. Výzkum se rovněž příliš nezabýval anamnézou, sociálním prostředím a dalšími proměnnými, které by bylo vhodné důkladněji prozkoumat. Je také zapotřebí upozornit na již zmíněnou skutečnost chybných diagnóz při udělení hraniční poruchy osobnosti. Jsem sice přesvědčen, že ženy, se kterými jsem mluvil, měly skutečně správně udělenou diagnózu HPO, avšak s jistotou to říci nemohu. Je dobré též zmínit výskyt duálních diagnóz u jedinců s hraniční poruchou osobnosti. Nasbíraná data by v tom případě mohla mít spojitost i s jinou poruchou nežli HPO a nelze tedy vyloučit, že výsledky výzkumu nebyly touto skutečností ovlivněny.

Nutné je též upozornit na kvalitativní povahu výzkumu. Ta umožňuje vyhnout se pevně stanoveným kategoriím a klasifikacím, které se vyskytují u kvantitativních výzkumů, a může tak poskytnout podrobnější zkoumání problému formou rozhovoru, možnost prozkoumat hlouběji subjektivní zkušenosti respondentů apod. Tato metoda

je navíc schopna pracovat se symbolikou a dokáže tzv. „číst mezi řádky“ a není též omezena pevně stanovenou teorií, ze které by výzkum vycházel nebo se jí řídil. Bylo tedy možné učinit závěry, které nebyly ovlivněny předem daným rámcem. Výhodou byl též v určitých hlediscích osobní rozhovor s respondenty, neboť umožnil lepší oboustrannou komunikaci, možnost doptání se na podstatné informace a věnování se i takovým oblastem, které nemůže generalizovaný dotazník umožnit.

S volbou kvalitativní metody a jejími výhodami se nutně pojí určité nevýhody či omezení. Vzhledem k tomu, že se jednalo o kvalitativní výzkum, nebylo možné prozkoumat dostatečně velký zkoumaný soubor, aby bylo možné výsledky generalizovat na širší populaci. Výsledky tohoto výzkumu je tedy nutné nejdříve opakovaně ověřit nejlépe rozličnými metodami na dostatečně velkém zkoumaném souboru. Nutno také zmínit geografickou homogenitu výběrového vzorku. Všechny respondentky pocházely z Prahy či jejího okolí, byly stejné národnosti, etnicity a pocházely z podobného socioekonomického prostředí, což může mít vliv na výsledky. Nevýhodou může též být interpretace získaných dat, která byla závislá na výzkumníkových zkušenostech a jeho pohledu na celou problematiku.

Souhrn

Teoretická část této práce se zabývá dosavadními poznatky, teoriemi a výzkumy, které byly v posledních 60 letech učiněny v oblasti výzkumů o výběru partnera. Dále podává teoretické zázemí hraniční poruchy osobnosti a uvádí některé z důležitých výzkumů, které se zabývají volbou životního partnera u osob s hraniční poruchou osobnosti.

Výzkumná část se soustředí na to, jaké faktory přispívají k volbě životního partnera u žen s hraniční poruchou osobnosti. Jinými slovy - jakou strategií se řídí nebo co má vliv na výběr partnera. Tomuto cíli byla podřízena i metodika výzkumu prostřednictvím polostrukturovaného kvalitativního rozhovoru. Během rozhovorů samovolně vyvstávala témata, která byla hlouběji prozkoumávána s úmyslem identifikace faktorů, které by mohly mít na proces výběru vliv.

Spolupráce s respondentkami probíhala velmi harmonicky, je třeba ocenit jejich ochotu a otevřenost jak při domlouvání rozhovorů, tak i během komunikace s nimi. Ve všech případech spolupráce projevovaly respondentky snahu poskytnout pro výzkum co nejucelenější a nejotevřenější pohled do jejich oblasti výběru partnera.

Citované zdroje

Acevedo, B. P., Aron, A., Fisher, H. E., & Brown, L. L. (2011). Neural correlates of long-term intense romantic love. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 7(2), 145-159. doi:10.1093/scan/nsq092

Agrawal, H. R., Gunderson, J., Holmes, B. M., & Lyons-Ruth, K. (2004). Attachment Studies with Borderline Patients: A Review. *Harvard Review of Psychiatry*, 12(2), 94-104. doi:10.1080/10673220490447218

Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment a psychological study of the strange situation*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Aron, A., Fisher, H., Mashek, D. J., Strong, G., Li, H., & Brown, L. L. (2005). Reward, Motivation, and Emotion Systems Associated With Early-Stage Intense Romantic Love. *Journal of Neurophysiology*, 94(1), 327-337. doi:10.1152/jn.00838.2004

Baumeister, R. F., & Finkel, E. J. (2010). *Advanced social psychology: The state of the science*. Oxford: Oxford University Press.

Beach, S. R., Sandeen, E., OLeary, K. D., & Barlow, D. H. (1990). *Depression in marriage: A model for etiology and treatment*. New York: Guilford Press.

Becker, G. S., & Tomes, N. (1986). Human Capital and the Rise and Fall of Families. *Journal of Labor Economics*, 4(3, Part 2). doi:10.1086/298118

Berscheid, E., & Walster, E. H. (1978). *Interpersonal attraction*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Berscheid, E., Dion, K., Walster, E., & Walster, G. (1971). Physical attractiveness and dating choice: A test of the matching hypothesis. *Journal of Experimental Social Psychology*, 7(2), 173-189. doi:10.1016/0022-1031(71)90065-5

Betzig, L. (1989). Causes of Conjugal Dissolution: A Cross-cultural Study. *Current Anthropology*, 30(5), 654-676. doi:10.1086/203798

Bleiberg, K. L., & Markowitz, J. C. (2015). Interpersonal Psychotherapy for Borderline Personality Disorder. *Oxford Clinical Psychology*. doi:10.1093/med:psych/9780199746903.003.0011

Bouchard, S., Godbout, N., & Sabourin, S. (2009). Sexual Attitudes and Activities in Women with Borderline Personality Disorder Involved in Romantic Relationships. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 35(2), 106-121. doi:10.1080/00926230802712301

Bouchard, S., Sabourin, S., Lussier, Y., & Villeneuve, E. (2009). Relationship Quality and Stability in Couples When One Partner Suffers From Borderline Personality Disorder. *Journal of Marital and Family Therapy*, 35(4), 446-455. doi:10.1111/j.1752-0606.2009.00151.x

Bowlby, J. (2005). *The making and breaking of affectional bonds*. New York: Routledge.

Brogaard, B. (2015). *On romantic love: Simple truths about a complex emotion*. Oxford: Oxford University Press.

Buss, D. M. (1988). The evolution of human intrasexual competition: Tactics of mate attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(4), 616-628. doi:10.1037/0022-3514.54.4.616

Buss, D. M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral and Brain Sciences*, 12(01), 1-49. doi:10.1017/s0140525x00023992

Buss, D. M. (1994). The strategies of human mating. *American Scientist*, 82(3), 238-249. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/29775193?seq=1#page_scan_tab_contents

Buss, D. M., & Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, *50*(3), 559-570. doi:10.1037/0022-3514.50.3.559

Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual Strategies Theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, *100*(2), 204-232. doi:10.1037/0033-295x.100.2.204

Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological Science*, *3*(4), 251-255. doi: 10.1111/j.1467-9280.1992.tb00038.x

Buss, D. M., Shackelford, T. K., Kirkpatrick, L. A., & Larsen, R. J. (2001). A Half Century of Mate Preferences: The Cultural Evolution of Values. *Journal of Marriage and Family*, *63*(2), 491-503. doi:10.1111/j.1741-3737.2001.00491.x

Cacioppo, J. T., & Patrick, W. (2009). *Loneliness: Human nature and the need for social connection*. New York, NY: W.W. Norton & Company.

Cacioppo, J. T., Berntson, G. G., Sheridan, J. F., & McClintock, M. K. (2000). Multilevel integrative analyses of human behavior: Social neuroscience and the complementing nature of social and biological approaches. *Psychological Bulletin*, *126*(6), 829-843. doi:10.1037//0033-2909.126.6.829

Cheavens, J. S., Lazarus, S. A., & Herr, N. R. (2014). Interpersonal Partner Choices by Individuals With Elevated Features of Borderline Personality Disorder. *Journal of Personality Disorders*, *28*(4), 594-606. doi:10.1521/pedi_2013_27_069

Clifton, A., Pilkonis, P. A., & McCarty, C. (2007). Social Networks in Borderline Personality Disorder. *Journal of Personality Disorders*, *21*(4), 434-441. doi:10.1521/pedi.2007.21.4.434

Cohen, S., Frank, E., Doyle, W. J., Skoner, D. P., Rabin, B. S., & Gwaltney, J. M. (1998). Types of stressors that increase susceptibility to the common cold in healthy adults. *Health Psychology*, *17*(3), 214-223. doi:10.1037//0278-6133.17.3.214

Collazzoni, A., Ciocca, G., Limoncin, E., Marucci, C., Mollaioli, D., Sante, S. D., . . . Jannini, E. A. (2017). Mating Strategies and Sexual Functioning in Personality Disorders: A Comprehensive Review of Literature. *Sexual Medicine Reviews*, 5(4), 414-428. doi:10.1016/j.sxmr.2017.03.009

Daley, S. E., Burge, D., & Hammen, C. (2000). Borderline personality disorder symptoms as predictors of 4-year romantic relationship dysfunction in young women: Addressing issues of specificity. *Journal of Abnormal Psychology*, 109(3), 451-460. doi:10.1037/0021-843x.109.3.451

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302. doi:10.1037/0033-2909.125.2.276

Dion, K., Berscheid, E., & Walster, E. (1972). What is beautiful is good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(3), 285-290. doi:10.1037/h0033731

Eastwick, P. W., & Finkel, E. J. (2008a). The attachment system in fledgling relationships: An activating role for attachment anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(3), 628-647. doi:10.1037/0022-3514.95.3.628

Eastwick, P. W., & Finkel, E. J. (2008b). Sex differences in mate preferences revisited: Do people know what they initially desire in a romantic partner? *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(2), 245-264. doi:10.1037/0022-3514.94.2.245

Eastwick, P. W., Eagly, A. H., Finkel, E. J., & Johnson, S. E. (2011). Implicit and explicit preferences for physical attractiveness in a romantic partner: A double dissociation in predictive validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(5), 993-1011. doi:10.1037/a0024061

Eastwick, P. W., Eagly, A. H., Finkel, E. J., & Johnson, S. E. (2011). Implicit and explicit preferences for physical attractiveness in a romantic partner: A double dissociation in predictive validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(5), 993-1011. doi:10.1037/a0024061

- Eastwick, P. W., Finkel, E. J., Mochon, D., & Ariely, D. (2007). Selective Versus Unselective Romantic Desire: Not All Reciprocity Is Created Equal. *Psychological Science, 18*(4), 317-319. doi:10.1111/j.1467-9280.2007.01897.x
- Elder, G. (1969). Appearance and education in marriage mobility. *American Sociological Review, 34*, 519-533. doi: 10.2307/2091961
- Elesh, D. (1981). Who Gets Ahead? The Determinants of Economic Success in America. By Christopher Jencks, Susan Bartlett, Mary Corcoran, James Crouse, David Eaglesfield, Gregory Jackson, Kent McClland, Peter Mueser, Michael Olneck, Joseph Schwartz, Sherry Ward, and Jill Williams. New York: Basic Books, 1979. 397 pp. \$17.50. *Social Forces, 59*(4), 1308-1310. doi:10.1093/sf/59.4.1308
- Festinger, L., Schachter, S., & Back, K. (1974). *Social pressures in informal groups: A study of human factors in housing*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Fiske, A. P. (1992). The four elementary forms of sociality: Framework for a unified theory of social relations. *Psychological Review, 99*(4), 689-723. doi:10.1037/0033-295x.99.4.689
- Forthofer, M. S., Markman, H. J., Cox, M., Stanley, S., & Kessler, R. C. (1996). Associations between Marital Distress and Work Loss in a National Sample. *Journal of Marriage and the Family, 58*(3), 597. doi:10.2307/353720
- Gilbert, D. T., Fiske, S. T., & Lindzey, G. (1998). *The handbook of social psychology. 4th ed.*, 898-940. New York: Oxford University Press.
- Grant, B. F., Chou, S. P., Goldstein, R. B., Huang, B., Stinson, F. S., Saha, T. D., . . . Ruan, W. J. (2008). Prevalence, Correlates, Disability, and Comorbidity of DSM-IV Borderline Personality Disorder. *The Journal of Clinical Psychiatry, 69*(4), 533-545. doi:10.4088/jcp.v69n0404
- Hartl, P., & Hartlová-Cisařová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.

Hartup, W. W., & Stevens, N. (1997). Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, *121*(3), 355-370. doi:10.1037/0033-2909.121.3.355

Hatfield, E., & Sprecher, S. (1986). Measuring passionate love in intimate relationships. *Journal of Adolescence*, *9*(4), 383-410. doi:10.1016/s0140-1971(86)80043-4

Hatfield, E., & Sprecher, S. (1995). Mens and Womens Preferences in Marital Partners in the United States, Russia, and Japan. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *26*(6), 728-750. doi:10.1177/002202219502600613

Hatfield, E., Cacioppo, J. T., & Rapson, R. L. (2003). *Emotional contagion*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.

Hatfield, E., Schmitz, E., Cornelius, J., & Rapson, R. L. (1988). Passionate Love: How early does it begin? *Journal of Psychology & Human Sexuality*, *1*(1), 35-51. doi:10.1300/j056v01n01_04

Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, *52*(3), 511-524. doi:10.1037/0022-3514.52.3.511

Hill, R. (1945). Campus values in mate selection. *Journal of Home Economics*, *37*, 554-558.

Hoffman, P. D., Buteau, E., Hooley, J. M., Fruzzeto, A. E., & Bruce, M. L. (2003). Family Members Knowledge about Borderline Personality Disorder: Correspondence with their Levels of Depression, Burden, Distress, and Expressed Emotion. *Family Process*, *42*(4), 469-478. doi:10.1111/j.1545-5300.2003.00469.x

Holt-Lunstad, J., Smith, T., & Layton, J. (2010). Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review. *SciVee*. doi:10.4016/19865.01

House, J., Landis, K., & Umberson, D. (1988). Social relationships and health. *Science*, *241*(4865), 540-545. doi:10.1126/science.3399889

International Classification of Diseases. (n.d.). Ready for the 21st century. Dostupné z <http://www.who.int/health-topics/international-classification-of-diseases>

Kenny, D. A. (1994). *Interpersonal perception: A social relations analysis*. New York,: The Guilford Press.

Kenny, D. A., & Nasby, W. (1980). Splitting the reciprocity correlation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(2), 249-256. doi:10.1037/0022-3514.38.2.249

Kenrick, D. T., & Keefe, R. C. (1992). Age preferences in mates reflect sex differences in human reproductive strategies. *Behavioral and Brain Sciences*, 15(01), 75-91. doi:10.1017/s0140525x00067595

Kenrick, D. T., Sadalla, E. K., Groth, G., & Trost, M. R. (1990). Evolution, Traits, and the Stages of Human Courtship: Qualifying the Parental Investment Model. *Journal of Personality*, 58(1), 97-116. doi:10.1111/j.1467-6494.1990.tb00909.x

Kiecolt-Glaser, J. K., Loving, T. J., Stowell, J. R., Malarkey, W. B., Lemeshow, S., Dickinson, S. L., & Glaser, R. (2005). Hostile Marital Interactions, Proinflammatory Cytokine Production, and Wound Healing. *Archives of General Psychiatry*, 62(12), 1377. doi:10.1001/archpsyc.62.12.1377

King, K. B., & Reis, H. T. (2012). Marriage and long-term survival after coronary artery bypass grafting. *Health Psychology*, 31(1), 55-62. doi:10.1037/a0025061

Langlois, J. H., & Roggman, L. A. (1990). Attractive Faces Are Only Average. *Psychological Science*, 1(2), 115-121. doi:10.1111/j.1467-9280.1990.tb00079.x

Langlois, J. H., Kalakanis, L., Rubenstein, A. J., Larson, A., Hallam, M., & Smoot, M. (2000). Maxims or myths of beauty? A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 126(3), 390-423. doi:10.1037/0033-2909.126.3.390

Lavner, J. A., Lamkin, J., & Miller, J. D. (2015). Borderline personality disorder symptoms and newlyweds' observed communication, partner characteristics, and longitudinal marital outcomes. *Journal of Abnormal Psychology, 124*(4), 975-981. doi:10.1037/abn0000095

Lawrence, K. A., Allen, J. S., & Chanen, A. M. (2010). Impulsivity in Borderline Personality Disorder: Reward-Based Decision-Making and its Relationship to Emotional Distress. *Journal of Personality Disorders, 24*(6), 785-799. doi:10.1521/pedi.2010.24.6.785

Little, A. C., Jones, B. C., & DeBruine, L. M. (2011). Facial attractiveness: Evolutionary based research. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences, 366*(1571), 1638-1659. doi:10.1098/rstb.2010.0404

Lykken, D. T., & Tellegen, A. (1993). Is human mating adventitious or the result of lawful choice? A twin study of mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology, 65*(1), 56-68. doi:10.1037/0022-3514.65.1.56

Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to the Level of Representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 50*(1/2), 66-104. doi:10.2307/3333827

McGinnis, R. (1958). Campus Values in Mate Selection: A Repeat Study. *Social Forces, 36*(4), 368-373. doi:10.2307/2573978

Meyers, S. A., & Berscheid, E. (1997). The Language of Love: The Difference a Preposition Makes. *Personality and Social Psychology Bulletin, 23*(4), 347-362. doi:10.1177/0146167297234002

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10: Desátá revize: Aktualizovaná druhá verze k 1.1.2018

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2010). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.

- Montoya, R. M., Horton, R. S., & Kirchner, J. (2008). Is actual similarity necessary for attraction? A meta-analysis of actual and perceived similarity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(6), 889-922. doi:10.1177/0265407508096700
- Morgan, H. J., & Shaver, P. R. (1999). Attachment Processes and Commitment to Romantic Relationships. *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, 109-124. doi:10.1007/978-1-4615-4773-0_6
- Navarro-Gómez, S., Frías, Á, & Palma, C. (2017). Romantic Relationships of People with Borderline Personality: A Narrative Review. *Psychopathology*, 50(3), 175-187. doi:10.1159/000474950
- Norton, M. I., Frost, J. H., & Ariely, D. (2007). Less is more: The lure of ambiguity, or why familiarity breeds contempt. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(1), 97-105. doi:10.1037/0022-3514.92.1.97
- Praško, J. (2003). *Poruchy osobnosti*. Praha: Portál.
- Praško, J. (2015). *Poruchy osobnosti*. Praha: Portál.
- Raboch, J., Hrdlička, M., Mohr, P., Pavlovský, P., & Ptáček, R. (2015). *DSM-5®: Diagnostický a statistický manuál duševních poruch*. Praha: Hogrefe - Testcentrum.
- Regan, P. C., & Berscheid, E. (1997). Gender Differences in Characteristics Desired in a Potential Sexual and Marriage Partner. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 9(1), 25-37. doi:10.1300/j056v09n01_02
- Reich, D. B., & Zanarini, M. C. (2008). Sexual Orientation and Relationship Choice in Borderline Personality Disorder Over Ten Years of Prospective Follow-Up. *Journal of Personality Disorders*, 22(6), 564-572. doi:10.1521/pedi.2008.22.6.564
- Reiff, M. R. (2009). Proportionality, winner-take-all, and distributive justice. *Politics, Philosophy & Economics*, 8(1), 5-42. doi:10.1177/1470594x08098870

Reis, H. T., & Al, E. (1982). Physical attractiveness in social interaction: II. Why does appearance affect social experience? *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(5), 979-996. doi:10.1037/0022-3514.43.5.979

Reis, H. T., Maniaci, M. R., Caprariello, P. A., Eastwick, P. W., & Finkel, E. J. (2011). Familiarity does indeed promote attraction in live interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(3), 557-570. doi:10.1037/a0022885

Reis, H. T., Nezlek, J., & Wheeler, L. (1980). Physical attractiveness in social interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), 604-617. doi:10.1037/0022-3514.38.4.604

Rosenfeld, M. J. (2005). A Critique of Exchange Theory in Mate Selection. *American Journal of Sociology*, 110(5), 1284-1325. doi: 10.1086/428441

Rubin, Z. (1973). *Liking and loving: An invitation to social psychology*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Sadalla, E. K., Kenrick, D. T., & Vershure, B. (1987). Dominance and heterosexual attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(4), 730-738. doi:10.1037/0022-3514.52.4.730

Sadalla, E. K., Kenrick, D. T., & Vershure, B. (1987). Dominance and heterosexual attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(4), 730-738. doi:10.1037/0022-3514.52.4.730 Toto vyškrtněte, je to dvakrát

Scholz, J. K., & Sicinski, K. (2015). Facial Attractiveness and Lifetime Earnings: Evidence from a Cohort Study. *Review of Economics and Statistics*, 97(1), 14-28. doi:10.1162/rest_a_00435

Singh, D. (1993). Adaptive significance of female physical attractiveness: Role of waist-to-hip ratio. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(2), 293-307. doi:10.1037/0022-3514.65.2.293

Singh, D. (1995). Female judgment of male attractiveness and desirability for relationships: Role of waist-to-hip ratio and financial status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(6), 1089-1101. doi:10.1037/0022-3514.69.6.1089

Sprecher, S., & Regan, P. C. (1998). Passionate and Companionate Love in Courting and Young Married Couples. *Sociological Inquiry*, 68(2), 163-185. doi:10.1111/j.1475-682x.1998.tb00459.x

Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119-135. doi:10.1037/0033-295x.93.2.119

Sternberg, R. J., & Grajek, S. (1984). The nature of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47(2), 312-329. doi:10.1037/0022-3514.47.2.312

Stevenson, J., Meares, R., & Comerford, A. (2003). Diminished Impulsivity in Older Patients With Borderline Personality Disorder. *American Journal of Psychiatry*, 160(1), 165-166. doi:10.1176/appi.ajp.160.1.165

Stewart, S., Stinnett, H., & Rosenfeld, L. B. (2000). Sex Differences in Desired Characteristics of Short-Term and Long-Term Relationship Partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17(6), 843-853. doi:10.1177/0265407500176008

Svoboda, M., Češková, E. a Kučerová, H. (2006). *Psychopatologie a psychiatrie: Pro psychology a speciální pedagogii*. Praha: Portál.

The Science of Happiness (2005). *Time*, 165(3). Dostupné z: <http://content.time.com/time/magazine/0,9263,7601050117,00.html>

Tidwell, N. D., Eastwick, P. W., & Finkel, E. J. (2012). Perceived, not actual, similarity predicts initial attraction in a live romantic context: Evidence from the speed-dating paradigm. *Personal Relationships*, 20(2), 199-215. doi:10.1111/j.1475-6811.2012.01405.x

- Tragesser, S. L., & Benfield, J. (2012). Borderline Personality Disorder Features and Mate Retention Tactics. *Journal of Personality Disorders, 26*(3), 334-344. doi:10.1521/pedi.2012.26.3.334
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál.
- Veroff, J., Kulka, R. A., & Douvan, E. (1982). *Americans view their mental health, 1976*. Ann Arbor, MI: Inter-University Consortium for Political and Social Research.
- Výrost, J., & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. 2. Vyd. Praha: Grada.
- Walster, E. H., Berscheid, E., & Walster, G. W. (1978). *Equity: Theory and research*. Boston: Allyn and Bacon.
- Walster, E., Aronson, V., Abrahams, D., & Rottman, L. (1966). Importance of physical attractiveness in dating behavior. *Journal of Personality and Social Psychology, 4*(5), 508-516. doi:10.1037/h0021188
- Walster, E., Walster, G. W., Piliavin, J., & Schmidt, L. (1973). "Playing hard to get": Understanding an elusive phenomenon. *Journal of Personality and Social Psychology, 26*(1), 113-121. doi:10.1037/h0034234
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology*. Maidenhead: McGraw-Hill Education.
- Xu, X., Aron, A., Brown, L., Cao, G., Feng, T., & Weng, X. (2010). Reward and motivation systems: A brain mapping study of early-stage intense romantic love in Chinese participants. *Human Brain Mapping, 32*(2), 249-257. doi:10.1002/hbm.21017
- Xu, X., Wang, J., Aron, A., Lei, W., Westmaas, J. L., & Weng, X. (2012). Intense Passionate Love Attenuates Cigarette Cue-Reactivity in Nicotine-Deprived Smokers: An fMRI Study. *PLoS ONE, 7*(7). doi:10.1371/journal.pone.0042235
- Younger, J., Aron, A., Parke, S., Chatterjee, N., & Mackey, S. (2010). Viewing Pictures of a Romantic Partner Reduces Experimental Pain: Involvement of Neural Reward Systems. *PLoS ONE, 5*(10). doi:10.1371/journal.pone.0013309

Yperen, N. W., & Buunk, B. P. (1990). A longitudinal study of equity and satisfaction in intimate relationships. *European Journal of Social Psychology*, 20(4), 287-309. doi:10.1002/ejsp.2420200403

Zajonc, R. (2001). Mere Exposure: A Gateway to the Subliminal. *Current Directions in Psychological Science*, 10(6), 224-228. doi:10.1111/1467-8721.00154

Zanarini, M. C., Parachini, E. A., Frankenburg, F. R., Holman, J. B., Hennen, J., Reich, D. B., & Silk, K. R. (2003). Sexual Relationship Difficulties Among Borderline Patients And Axis Ii Comparison Subjects. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 191(7), 479-482. doi:10.1097/01.nmd.0000081628.93982.1d

Zeki, S., & Romaya, J. P. (2010). The Brain Reaction to Viewing Faces of Opposite- and Same-Sex Romantic Partners. *PLoS ONE*, 5(12). doi:10.1371/journal.pone.0015802

Bibliografické údaje

Jméno a příjmení autora: Jiří Brouček

Studijní program: Magisterský

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Strategie výběru partnera u žen s hraniční poruchou osobnosti

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Rok dokončení práce: 2019

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 7184

Ostatní text: 112 89

Celkový počet znaků: 120 078

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF:

DP_Broucek_Jiri_Strategie_vyberu_partnera_u_zen_s_Hranicni_poruchou_osobnosti

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Bc. Jiří Brouček

Obor studia: psychologie

Název práce: *Strategie výběru životního partnera u žen s hraniční poruchou osobnosti*

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 67

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 114

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			3	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

			3	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

			3	
--	--	--	---	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

			3	
--	--	--	---	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			3	
--	--	--	---	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

		2		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			3	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			3	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Může autor uvést, z jakých důvodů se nepodařilo získat soubor pro kvantitativní zpracování a jak by případně navrhoval postupovat, pokud by se rozhodl provést tento záměr někdy později?

Jakou by případně zvolil statistickou metodu pro kvantitativní výzkum?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autor jeví o uvedené téma velký zájem už několik let, v souladu s tím prostudoval pro studentskou práci až neobvyklé množství literatury. Oceňuji, že v souvislosti s výkladem určité problematiky se vždy zaměřuje na více autorů, kteří se touto problematikou zabývali a nezůstává opakovaně u jednoho autora, jehož by citoval několikrát za sebou, někdy i na více stránkách, jak bývá někdy ve studentských pracích obvyklé.

Teoretická část práce pojednává nejdříve obecně o osobnostních znacích a projevech majících podle autorova názoru podloženého literaturou zásadní význam pro volbu partnera. V další části charakterizuje hraniční osobnost a zabývá se pro ni typickým způsobem volby partnera, také s respektováním údajů v literatuře.

Výzkum, který provedl, je kvalitativní. Týkal se 5 žen, s nimž autor vedl polostrukturované rozhovory, které následně podrobil analýze. V souvislosti se zkoumáním těchto žen uvádí autor řadu úvah, které jsou sice zajímavé, ale nelze je použít pro hodnocení výsledků jako obecně platné. Snažil se zpracovat výsledky svého zkoumání co nejpodrobněji, ale k jejich zobecnění to nestačí, čehož je si autor plně vědomý.

Je škoda, že se nepodařilo získat větší soubor ke kvantitativnímu zpracování. Mohl by přinést více nových podnětů do psychologické práce s hraničními osobami.

Lze ocenit množství použité literatury, které přesahuje sto publikací i způsob, jak ji autor používá. Obecné pojednání o volbě partnera je poměrně rozsáhlé, práce by se měla věnovat více volbě partnera u hraničních osob, tedy tato kapitola by mohla být propracovanější a jít více do hloubky sledované problematiky.

Přes uvedené nedostatky je práci možno připustit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: dobře

Datum, podpis:

20. 5.2019

MUDr. Olga Dostálová, CSc.

**Posudek oponentky bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. JIŘÍ BROUČEK

Obor studia: Psychologie

Název práce: Strategie výběru životního partnera u žen s hraniční poruchou osobnosti

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Oponentka práce: PhDr. Magdalena Koťová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Přímé citace: 7184

Ostatní text: 112 89^[1-1]_[SEP]

Celkový počet znaků: 120 078

Výběr tématu

	0**	1	2	3	4
Závažnost tématu			X		
Oborová příslušnost tématu		X			
Originalita tématu a jeho zpracování				X	X

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)				X	
Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)			X		
Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)			X	X	

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod				X	
Využití výzkumných empirických metod				X	X
Využití praktických zkušeností			X		

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Obsahová kritéria a přínos práce

X

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

X				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

			X	X
--	--	--	---	---

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			X	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

			X	X
--	--	--	---	---

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			X	X
--	--	--	---	---

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

X				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Z čeho autor usuzuje, že mu participantky říkaly pravdu?
Jaká je validita a reliabilita předkládané výzkumné sondy?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autor se v textu diplomové práce zabývá tématem, které nazývá strategií výběru životního partnera u žen s hraniční poruchou osobnosti. V teoretické části práce pojednává témata přitažlivosti, teorie lásky, strategie výběru partnera a samotnou hraniční poruchu osobnosti - tedy její vybrané charakteristiky. V rámci empirické výzkumné sondy předkládá autor kvalitativní výzkumnou sondu mapující výběr partnera u žen s HPO a to v období časně dospělosti. Vzorek participantek (v tomto typu výzkumu je vhodnější používat výraz "participantky, nikoli respondentky, v poděkování je dokonce děkováno respondentům...) představuje 5 žen. V rámci výzkumné sondy byly využity polostrukturované rozhovory, které byly následně analyzovány za pomoci tematické analýzy.

Oceňuji zaměření práce, kladu si však otázku po tom, jak rozumět jejímu názvu a samotnému termínu "strategie" - již název práce se totiž zdá být jakousi hypotézou - je předpokládáno, že nějaká strategie u participantek sondy existuje. Je zřejmé i předpokládáno, že tuto strategii je možné validně nahlédnout za pomoci polostrukturovaných rozhovorů (tedy že participantky jsou schopny popsat například své motivace atp.), navíc v situaci, kdy vědí, co je zkoumáno. Kladu si také otázku po tom, co vlastně znamená slovní spojení "životní partner" a zda si ženy skutečně hledají přímo "životního partnera" (je rozdíl mezi životním partnerem a někým, s kým "jen chodím"? nevím...). Na druhou stranu - podobně jako možná autor sám cítím, že intuitivně jde zajímavým směrem - jak je to s partnerstvím u lidí, kteří se možná bezpečně necítí skoro nikde a jejichž vztahovost je nějak "narušena", je specifická? Ukazuje se, že tuto intuitivní stopu je možná obtížné pregnantně popsat v rámci odborné, navíc diplomové práce.

Práce by si zasloužila revizi gramatiky i stylistiky ("neurozobrazovací techniky lásky" atp.). Anglický text by si zasloužil důkladnou revizi. Autor v anotaci nedefinuje typ výzkumné sondy a její podobu. Oceňuji velký počet zdrojů, zejména zahraniční literatury. I vzhledem k širší podkladů a atraktivitě tématu by si práce zasloužila mnohem pečlivější zpracování, takto na mne působí (subjektivní dojem) jako šitá horkou jehlou. Počet stran neodpovídá minimální normě (úvod začíná na straně 7 a text končí stranou 59). Za zbytečné považuji kapitoly týkající se lásky či teorií přitažlivosti. Téměř nijak se nevztahují k tématu práce, působí spíše jako výplň stran. Uvítala bych mnohem hlubší zpracování stanoveného tématu práce. Za zbytečné považuji i jiné části textu, například obsáhlou tabulku shrnující výsledky dotazníku, s nímž navíc autor dále nepracuje...

V rámci empirické sondy postrádám kvalitní pojednání o: předporozumění problematice, validitě a reliabilitě, tvorbě scénáře rozhovoru, pečlivý popis analýzy dat, informace o tom, jak byla data konkrétně zpracovávána, etice studie. Chybí verbatim rozhovorů, což je závažná chyba. Argumentace pro použití tematické analýzy je nevhodná. V rámci závěrů nelze usuzovat na vliv zkušenosti z rodiny - jediné, co možná lze popsat, je, jaký si ženy myslí, že měla jejich zkušenost z rodiny vliv na výběr partnera. V práci je také uváděno noho úvah, které ale nemají dostatečný podklad v datech (zřejmě, protože data navíc nemáme k dispozici) - to, že partner není ohrožující může být způsobeno i tím, že si žena najde tzv. psychopata, který se na počátku vztahu snaží být milý atp...či kdo-ví-jak-je - u výzkumných studií tohoto typu je vhodné vyvarovat se podobných úvah. Výsledky výzkumné sondy mne nepřesvědčily.

Doporučení k obhajobě: doporučuji a přeji autorovi hodně štěstí

Navrhovaná klasifikace: v závislosti na obhajobě 3-4

Datum, podpis: 20. 5. 2019

PhDr. Magdalena Kot'ová, Ph.D.

